

ГЛАСНИК

АДВОКАТСКЕ КОМОРЕ ВОЈВОДИНЕ
ЧАСОПИС ЗА ПРАВНУ ТЕОРИЈУ И ПРАКСУ

LIV год. од изласка
XXXI год. непрекидног издажења

Нови Сад, јануар 1982.
Број 1

САДРЖАЈ

АДВОКАТУРА И ДРУШТВО

Прослава шездесетогодишњице Ад-
вокатске коморе Војводине

ЧЛАНЦИ И РАСПРАВЕ

Јован А. Јерковић	Заштита права својине по новом
Закону о основним својинско-
правним односима (I део)
Др Драго Ј. Станковић	Карактер ћутања окривљеника у
кривичном поступку

ПРАВНА ПРАКСА

Светозар Добросављев	Грађанско право

САОПШТЕЊА

- Из записника са редовне годишње
Скупштине Адвокатске коморе
Војводине
- Из седнице Управног одбора

IN MEMORIAM

Милорад Ботић	Леса Шијачић

Г Л А С Н И К

АДВОКАТСКЕ КОМОРЕ ВОЈВОДИНЕ

ЧАСОПИС ЗА ПРАВНУ ТЕОРИЈУ И ПРАКСУ

LIV год. од изласка
XXXI год. непрекидног издажења

Нови Сад, јануар 1982.
Број 1

АДВОКАТУРА И ДРУШТВО

ПРОСЛАВА ШЕЗДЕСЕТОГОДИШЊИЦЕ АДВОКАТСКЕ КОМОРЕ ВОЈВОДИНЕ

I

ПОЗДРАВНИ ГОВОРИ

*на свечаној Академији поводом шездесетогодишњице
рада Адвокатске коморе Војводине и обележавања
четрдесетогодишњице Устанка и револуције народа и
народности Југославије, одржаној 11. децембра 1981.
у Новом Саду*

Дипл. инж. Вилмош Молнар, председник Скупштине САПВ
и председник Почасног одбора за Прославу шездесетогодишњице
Адвокатске коморе Војводине:

Другарице и другови,

имам част да у име Почасног одбора за Прославу 60-годишњице Адвокатске коморе Војводине и у своје име поздравим учеснике и госте ове јубиларне Скупштине Адвокатске коморе Војводине и да вам пожелим успешан рад.

Обележавање 60-годишњице од оснивања Адвокатске коморе Војводине, као првоосноване Адвокатске коморе у Југославији, представља значајан догађај за војвођанску и југословенску адвокатуру и за наше правосудје у целини.

Адвокатура у самоупавном систему се потврђује као самостална друштвена служба и најзначајнији вид правне помоћи која, заједно са другим субјектима друштва има изузетно одго-

ворну улогу у јачању уставности и законитости, односно у остваривању и заштити слобода, права и одговорности радних људи и грађана, организација удруженог рада и других самоуправних организација и заједница.

Ову своју друштвену функцију адвокатура, као и друге друштвене службе, треба да остварује на самоуправним принципима, остварујући уједно и сопствени самоуправни преображај.

Правна помоћ — чији је саставни део и адвокатура — има такав значај за политички систем социјалистичког самоуправљања, да је неопходно ангажовање самоуправног друштва у целини и свих одговорних самоуправних фактора. Зато адвокатура у свом развоју треба да се што потпуније integriше у све самоуправне процесе друштвене изградње. То претпоставља пуно ангажовање адвокатских заједница, комора и сваког адвоката у остваривању начела Устава и Закона о удруженом раду, а у тим оквирима и начела о адвокатури.

Развијање и јачање адвокатуре на тим принципима уз остваривање плодне сарадње, са свим правосудним органима и другим институцијама нашег политичког и правног система, допринеће доследном остваривању начела уставности и законитости као темељних начела самоуправног друштва.

У том правцу желим пуно успеха адвокатима Војводине и целе наше земље, да својим радом и залагањем на стручним, професионалним и друштвеним питањима остварују задатке које им налаже њихова одговорна функција и адвокатска етика и да на тај начин доприносе јачању социјалистичког правосуђа и његове хумане садржине и високом угледу југословенске адвокатуре у нас и у свету.

Проф. др Милијан Поповић, декан Правног факултета у Новом Саду:

Друже председниче, другарице и другови делегати и гости,

имам пријатну обавезу да Вас испред колектива Правног факултета у својству декана срдечно поздравим и да пожелим Адвокатској комори Војводине даљи успешан рад. Моје задовољство је утолико веће што је Адвокатска комора била један од утемељивача Правног факултета у Новом Саду. Док је Правни факултет пролазио кроз своје порођајне муке Адвокатска комора, заједно са другим субјектима шире друштвене заједнице, пружала је одговарајућу стручну помоћ и моралну подршку оснивању и организационом стабилизовању Правног факултета у Новом Саду. Са друге стране, међутим, Правни факултет у Новом Саду за своје две деценије постојања покушава да се и Адвокатској комори и ширем друштву одужи на тај начин што школује кадрове за адвокатуру, правосуђе, органе

државне управе, друштвене и друштвено-политичке организације, а посебно за организације удруженог рада.

Адвокатска комора Војводине и Правни факултет у Новом Саду сарађују већ више од две деценије. Иако је та сарадња имала и одређене осцилације, она се мора оценити позитивно. Сарадња Адвокатске коморе и Правног факултета се остварује и на тај начин што наставници и сарадници Правног факултета публикују прилоге у *Гласнику Адвокатске коморе Војводине*, једном од старијих правних часописа у Србији и Југославији који готово континуирано излази од 1928. године, гласилу које је стекло одређени престиж у Србији и у Југославији. Поред тога наставници и сарадници Правног факултета на Трибини Адвокатске коморе Војводине, једној од ретких трибина у Новом Саду и Војводини где се говори о актуелним, сложеним и спорним питањима политичког и правног система социјалистичког самоуправљања, учествују са својим прилозима, у расправама и у дискусијама.

Протекло је шездесет година од оснивања Адвокатске коморе Војводине. То је један значајан и противуречан период. У њему је дошло до формирања прве земље социјализма, Совјетског Савеза, с једне стране, и до наступа реакционарних снага у Европи и у свету, до надирања нацизма и фашизма, с друге стране. Југославија, версајска творевина, у којој је стваран мит о интегралном југословенству, о народу са две вере и три имена, била је, такође, бременита низом слабости и противуречности на економском, политичком и идеолошком плану. Кроз цео тај период Адвокатска комора Војводине испунила је часно свој задатак опирајући се наступима реакције у старој Југославији. Посебно су исписане светле странице Адвокатске коморе Војводине у току народноослободилачког рата и револуције. Велики број адвоката и адвокатских приправника, више од 100 адвоката и преко 60 адвокатских приправника положило је своје животе на олтар југословенске револуције. Они су били прогањани у концентрационе логоре, депортовани на принудни рад, вршен је у извесном смислу чак и геноцид над једним делом адвоката, припадника Адвокатске коморе Војводине.

У току рата и револуције изграђен је нови поредак у нашој земљи. После другог светског рата дошло је до крупних промена и у планетарним размерама. Тако је дошло до распада колонијалног система, створен је светски социјалистички систем, афирмисана је политика несврстаности, Југославија и нарочито вођа југословенске револуције друг Тито дали су значајан прилог стварању и афирмацији покрета несврстаних, данас несумњиво светском покрету. Неколико деценија у нас се изграђује оригинални политички и правни систем социјалистичког самоуправљања.

Адвокатура је једна од најстаријих професија у друштву, као што је и право једна од најстаријих друштвених наука (право се одвојило од физике и метафизике још у детињству људског рода, у старом веку). Адвокатура постоји око две и по

хиљаде година у европској култури и цивилизацији. Она је у свом развоју доживљавала успоне и падове, прошла кроз многобројне Сциле и Харибде, била укидана, стварајана па поново васкрсавала. Без адвокатуре као одговарајуће друштвене службе не може ни модерно друштво, па ни наше самоуправно социјалистичко друштво. И наше је друштво још увек обавијено јурис-сфером као што је земља обавијена атмосфером и докле год буде права, а оно ће по свему судећи још за дуго времена постојати, правницима и адвокатима биће места у сваком цивилизованом друштву и у нашем друштву.

Друг Боровој Јекић, председник Адвокатске коморе, сасвим је добро указао да је основна преокупација адвокатуре била и остала човек, а основна функција: заштита слобода и права човека и грађанина, правде и људског достојанства, борба против самовоље, волунтаризма, субјективизма и свакојаке арбитрности.

После другог светског рата био је један период колебања у односу према адвокатури, период који је релативно кратко трајао. Адвокатура у том периоду је била привесак државног апарата, што је било условљено низом објективних, унутрашњих, економских, политичких, идеолошких и спољно-политичких разлога, можда делом и субјективних слабости.

Овде је важно истаћи да је однос наше револуције према праву у основи био исправан. Однос наше револуције према праву није, дакле, био нихилистички, какав је иначе био случај у неким другим социјалистичким земљама. Од 1941. године, од теоријских основа које је поставио Едвард Кардељ у ужицкој *Борби* о народноослободилачким одборима као микроорганизмима нове народне власти, преко Фочанских и Крајинских прописа и одлука другог заседања АВНОЈ-а до данас постоји једна континуирана линија у развоју нашег правног система и у основи један позитиван однос југословенске револуције према праву, правном поретку, правницима и адвокатури.

Наше савремено право и правници уопште и адвокати налазе се пред веома бројним и сложеним задацима и њихова улога у данашњим условима је веома значајна, и ако делом отежана јер се променила улога класичног правника у нашем друштву. Правници у нашем друштву нису само правни техничари, примењивачи права, људи који треба да супсумирају један конкретан догађај под апстрактну правну норму. Правници у нашем друштву су једна врста друштвених инжењера, конструктора друштвеног самоуправљања. Према томе правници у нашем друштву и адвокати такође учествују и у стварању нашег оригиналног правног система, и то не само оног који је државног порекла, него и у стварању аутономног права, пре свега права друштвеног самоуправљања, као најважнијег сектора аутономног права. Наш правни систем је федеративан и у високом степену децентрализован и самоуправан, изразито динамичан, што све отежава посао правника у нашем друштву. Поред тога и услед одређених субјективних слабости, наши

закони, прописи и други правни акти живе веома кратко, што такође отежава рад адвоката. Поред тога присутна је у извесном степену, чак у високом степену, нормативно-правна инфлација, доносе се прописи и у оним областима где то можда није неопходно, има и злоупотреба правног облика. Адвокати заједно са осталим правницима, дакле, раде у делом отежаним условима. Али без обзира на неке слабости нашег правног система, наш правни систем је изазов за све правнике и адвокате с обзиром на своју оригиналност, с обзиром на своју садржину, с обзиром на пре свега хуманистичку садржину нашег правног система.

Надам се да ће војвођански адвокати уложити напор да адвокатура као друштвена служба буде у још већем степену организована, да се још више подиже стручни ниво наших адвоката, да се настави са светлим традицијама Адвокатске коморе Војводине, да се још на виши ниво диже професионална етика адвоката, да се адвокатура све више повезује са друштвом, јер она је интегрални део нашег самоуправног социјалистичког друштва.

Друже председниче, другарице и другови, делегати и гости, дозволите ми да Вас, на крају, још једном срдечно поздравим и да изразим наду да ће адвокатура у Војводини и у новим условима часно вршити своју друштвену функцију, а посебно да ће доћи до још тешње сарадње између Адвокатске коморе Војводине и Правног факултета у Новом Саду. Адвокатима и Адвокатској комори Војводине желим даље успехе у њиховом одговорном раду.

Др Бранко Петрић, председник Врховног суда Војводине:

Другарице и другови,

пријатна ми је дужност и част да у име редовних судова Војводине и правосуђа Војводине поздравим скуп војвођанских адвоката и да им честитам овај изузетан јубилеј, јер 60 година бављења адвокатуром и оснивања адвокатуре и блиставе традиције војвођанске адвокатуре, није мала ствар.

Ја нећу говорити о оним успесима адвокатуре о којима је говорио председник Адвокатске коморе Војводине, који су нам свима познати, само бих указао на једну чињеницу која са аспекта правосуђа треба да буде јасна свима нама јер смо на истом послу да не би неко сматрао да смо ми конфронтирани са адвокатима, јер и адвокати и правосуђе у суштини имају исти задатак да остварују самоуправни систем самоуправне социјалистичке Југославије и да остварујући тај систем остварују истовремено и права грађана а и права нашег друштва, јер једно без другог не иде, оно је комплементарно, и у тој борби за остваривање права наши су задаци једнаки. Чињеница да се

ми некада разилазимо у гледањима или правним схватањима не мора да доведе до тога да ми сматрамо да смо конфронтирани, јер је ситуација таква да ми треба да будемо увек на истој линији, на линији заштите социјалистичких самоуправних односа. Чињеница је да има ексцесних ситуација и у адвокатури, које наравно не треба генералисати, исто тако је чињеница да има појединих ексцесних ситуација и у правосудју, које такође не треба генералисати. Али генерална линија правилног обављања и функције адвокатури и правилног обављања правосудја треба у заједничком садејству да даје оне резултате које је друштво поставило и пред једне и пред друге, и да у заједничком садејству остваре задатке које је друштво поставило и пред једне и пред друге. У то име желим адвокатури даље успехе у раду.

Момир Видовић, адвокат из Сарајева, председник Савеза републичких и покрајинских адвокатских комора Југославије:

Друже председниче, другарице и другови,

пала ми је у део изузетна част и задовољство да вам у име Савеза републичких и покрајинских адвокатских комора Југославије, свих братских комора и адвоката Југославије честитам овај јубилеј — 60 година Адвокатске коморе Војводине, 40-годишњицу победе социјалистичке револуције и 35-годишњицу успешног рада и развоја адвокатури Војводине у самоуправној социјалистичкој Југославији. Значај и улога адвокатури као дела целокупног друштвеног система произилази из друштвено одређене функције наше самосталне друштвене службе, јер је адвокатура уставни и законски инструменат заштите права радних људи, грађана и осталих субјеката, инструмент учвршћивања социјалистичке и демократске законитости уопште. Из ретроспективе рада ваше Коморе евидентни су значајни резултати и успеси, на чему вам сви адвокати Југославије од срца честитају.

Адвокатура по својој функцији, по својој универзалности, по креативности јесте, а треба још више да буде кохезиона снага и елеменат у јачању нашег целокупног система и тековина револуције. Не би било на висини своје друштвене функције ако би успавани самозадовољством пропустили да уочимо и разрешавамо и своје слабости у остваривању функције, као и слабости друштвено-политичких заједница у остваривању уставних и законских обавеза у вези обезбеђења правне помоћи путем адвокатури и других видова правне помоћи. Нека нам, драги другови и другарице, ваши резултати свима буду подстрек за будући рад и испуњавање наше дужности према нашој самоуправној социјалистичкој заједници. Још једанпут вам од срца честитам и живели.

Милорад Ботић, адвокат у пензији из Новог Сада:

Друже председниче, поштовано Председништво, другарице и другови,

са изванредним задовољством у име почаствованих адвоката и своје лично име, захваљујем на признању које нам је указано од стране Адвокатске коморе Војводине, у виду повеља и похвалница, које нам је уручио наш уважени друг председник. Ово наше задовољство и наша радост тим је већа што га примамо поводом два значајна јубилеја: 40-годишњице наше револуције и јубилеја: 60-годишњице оснивања и рада Адвокатске коморе Војводине. Као што је председник у свом изванредном реферату изнео, адвокати Војводине су учествовали бројно у нашем народноослободилачком покрету и народној револуцији, многи изгубили и животе, неки су учествовали још и раније у напредном покрету, револуционарном покрету пре рата, а поготову сви, може се рећи са малим изузетком, много су допринели учвршћивању тековина наше револуције и заснивању новог правног поретка и правосудног система. Не мали број адвоката и адвокатских приправника после ослобођења ушао је у редове судства, правосуђа уопште, тужилаштва, и тамо успешно радили, док су други остали у адвокатури, и тако заједно са својим колегама у правосуђу допринели разради и учвршћивању и креирању нашег новог правосудног система и правног поретка.

Адвокатска комора Војводине, како је ту већ и изнето на овом свечаном скупу, за ових 60 година свога рада под разним приликама и разним околностима, увек је своје чланове усмеравала на линију прогреса, слободе и демократије да би се остварило друштво са најлуднијим личним, грађанским, економским и политичким слободама. Тим пре, дакле, и ради тога имамо разлога поноса и радости да ова два јубилеја означимо.

Што се тиче ових признања мислим да је леп и добар гест Коморе да одликује, да одаје признање адвокатима за њихов рад. Међутим, сматрам да је то само почетни корак, јер Адвокатска комора по правилу додељује оваква признања адвокатима који одлазе у пензију; то му дође као нека захвалница; и то је лепо и то треба. Али сам мишљења да би требало учинити корак даље и одликовати, као што у свим радним колективима чине, и људе који активно раде на свом послу да би то био подстрек за њихов даљи рад. Мислим да су безразложне скрупуле да евентуално неко то може искористити у рекламу, јер такви се уосталом и не одликују, ми сви добро знамо ко је какав, па према томе одликујемо онога који то заслужује. Може се помислити: може тај одликовани да поклизне; може тај одликовани да направи неки промашај; и то није ништа, и то је људски, уосталом и у другим структурама друштва дешавају се такви случајеви, па зашто не би могло и међу адвокатима. То спада у биографију личности.

На крају дозволите ми само још пар речи да кажем у прилог размишљањима и разговорима о савременом лику адвоката. Занемарићу питање стручности, опште наобразбе, итд., а задржаћу се само на једној идеји. Наиме, то ме је подстакао друг декан када је рекао да ће дуго у друштву, па и социјалистичком друштву и самоуправном друштву постојати јурис-сфера, па дакле док постоји та јурис-сфера требаће и адвоката, а врло је важно за друштво какав ће лик имати адвокат. Ја бих подсетио само на став и мишљење старих Атињана, који су за јавне раднике тражили да имају три својства: логос — разум, паметна реч; патос — занос, полет у мислима и идејама; и етос — висока морална обележја са сталним трајањем. Мислим да су ова три својства јавних радника, па дакле и адвоката и данас значајна и актуелна и да нема разлога да они који размишљају и говоре о савременом лику адвоката и ова три својства не усвоје, шта више, настоје да се на овим трима својствима заснива карактер савременог адвоката.

Др Ференц Гестеши, председник Адвокатске коморе у Сегедину:

Многопоштована Скупштина, многопоштовани друже председниче и Председништво,

Дозволите ми као председнику Адвокатске коморе у Сегедину и као члану Председништва Савеза адвокатских комора Мађарске да се захвалим са великим поштовањем на овом позиву када прослављате 60 година Адвокатске коморе Војводине и 40 година народне револуције. Имамо ту срећу да смо се пре 10 година такође могли овде појавити међу вама и са радошћу и са поштовањем се сећамо и тих догађаја пре 10 година. Ми имамо моментано контакте са Општинском организацијом у Суботици, чија је делегација Општинске организације присуствовала годишњој скупштини Адвокатске коморе у Сегедину 24. маја ове године. Осећамо да је присуство њихове делегације било корисно како у односу на нас тако и са њиховог аспекта.

Слушајући експозе друга председника сетио сам се да историјат мађарске адвокатуре такође обилује са трагичним догађајима. Желим скренути пажњу на два изузетна догађаја: на антиадвокатске законе фашистичке Мађарске на челу са Хортијем, затим на антиадвокатске законе донете 1955. године за време личног култа код нас; овај период је такође код нас узео своје жртве, како смо и сада чули колико је жртва дато од стране адвоката за време II светског рата и у тим догађајима.

Дозволите ми да у неколико речи саопштим шта адвокатуру Мађарске моментано интересује, односно какве циљеве има? То је пре свега спровођење одлука XII конгреса Партије

у односу на органе правосуђа и у вези са адвокатуром. Затим, примена у пракси правних прописа и закона. Сада се припрема и очекујемо доношење Закона о адвокатури, оријентационо до краја следеће године. И сем тога, крајем идуче године или почетком 1983. године припремамо и сазив III државног конгреса свих адвоката Мађарске. Надамо се да ће од присутних овдашњих адвоката више њих и на том нашем конгресу присуствовати.

Ја се поново захваљујем на указаном нам позиву и дозволите ми да вашем будућем раду много успеха и у личном животу много среће зажелим. Захваљујем на пажњи.

II

Од 11. до 12. децембра 1981. године одржане су манифестације обележавања шездесетогодишњице рада Адвокатске коморе Војводине и четрдесетогодишњице Устанка народа и народности Југославије.

Поред великог броја активних и пензионисаних адвоката и адвокатских приправника ове Адвокатске коморе ова Прослава је увеличана присуством највиших функционера САПВ, града Новог Сада и представника републичких адвокатских комора и Адвокатске коморе Косово и Адвокатске коморе из Сегедина.

Од бројних да поменемо: дипл. инж. Вилмош Молнар, председник Скупштине САП Војводине, Руди Сова, потпредседник Скупштине САП Војводине, Јован Дејановић, председник града Новог Сада, др Ференц Гестеш, председник Адвокатске коморе у Сегедину, др Даринка Недељковић, покрајински секретар за правосуђе и општу управу, Милош Бакић, јавни тужилац Војводине, др Бранко Петрић, председник Врховног суда Војводине, др Милијан Поповић, декан Правног факултета у Новом Саду, Миливој Николајевић, председник Матице српске, др Момчило Грубач, председник Савеза удружења правника Војводине, Јоаким Шовш, јавни правобранилац Војводине, Драго Дамјановић, покрајински друштвени правобранилац самоуправљања, Петар Палковљевић, секретар МСУП Нови Сад, Ружа Пејин, директор Филијале СДК у Новом Саду, Момир Видовић, председник Савеза републичких и покрајинских адвокатских комора Југославије, Александар Дадић, представник Адвокатске коморе Црне Горе, Крешимир Абел, председник Одвјетничке коморе Хрватске, Мустафа Радонићи, председник Адвокатске коморе Косова, Сотир Главинче, председник Адвокатске коморе Македоније, Иван Јапел, председник Одвјетничке зборнице Словеније, Никола Јекић, представник Адвокатске коморе Србије, Душан Ружић, судија Уставног суда Србије, Ана Јакшић, представник Покрајинског секретаријата за финансије, Антоније Борић, саветник Покрајинског секретаријата за правосуђе и општу

управу, Јаков Миовић, секретар Савеза републичких и покрајинских адвокатских комора Југославије, Кајка Игић-Јовић, председник Општинског суда у Новом Саду, мр Радивој Мишко-вић, општински јавни тужилац у Новом Саду, Борбе Дорошки, општински јавни правобранилац у Новом Саду, Зоран Лазаров, председник Основног суда удруженог рада у Новом Саду, Петар Нинић, помоћник републичког секретара за правосуђе и општу управу СР Србије, Ратко Журић, члан Управног одбора Одвјетничке коморе СР Хрватске и др.

На свечаној Академији, одржаној 11. XII 1981. године у Конгресној сали хотела „Парк“ у Новом Саду, председник Адвокатске коморе Војводине Боривој Јекић одржао је реферат *Поводом шездесетогодишњице Адвокатске коморе Војводине.*

На овој свечаној Академији председник Адвокатске коморе Војводине Боривој Јекић уручио је Плакету са захвалницом:

— грађанима који су изузетно заслужни за развој и напредак адвокатуре:

1) Др Даринки Недељковић, покрајинском секретару за правосуђе и општу управу из Новог Сада

2) Душану Ружићу, судији Уставног суда Србије из Београда

— за дугогодишњи рад у адвокатури и нарочите заслуге за развој и унапређење адвокатуре:

3) Милораду Ботићу, адвокату у пензији из Новог Сада

4) Др Василију Јовановићу, адвокату у пензији из Панчева.

Председник Адвокатске коморе уручио је Повеље као знак признања за савесни дугогодишњи рад у вршењу адвокатуре адвокатима у пензији:

1) Бошку Бошковићу, из Кикинде

2) Исаку Дражићу, из Кикинде

3) Др Јосипу Петерки, из Новог Сада

4) Др Федору Адамовићу, из Новог Сада

5) Јосипу Брајкову, из Суботице

6) Миодрагу Милутиновићу, из Инђије

7) Јовану Татомирову, из Бача

8) Ивану Будишину, из Новог Сада

9) Веселину Перићу, из Новог Бечеја

10) Михаилу Поповићу, из Зрењанина

11) Др Лајошу Молнару, из Аде

12) Илији Атанацковићу, из Панчева

13) Силвестеру Кочићу, из Сенте

14) Миленку Бабину, из Новог Сада

Председник Адвокатске коморе уручио је Повељу породицама преминулих адвоката и адвоката у пензији:

15) Миливоју Младеновићу, из Ковачице

16) Весни Бошковић, из Новог Сада

17) Др Луки Петошевићу, из Старе Пазове

18) Др Радославу Илијћу, из Новог Сада

19) Леси Шијачић, из Новог Сада

У име свих добитника ових високих признања топлим речима захвалио се дугогодишњи председник Адвокатске коморе Војводине и председник Савеза републичких и покрајинских адвокатских комора Југославије Милорад Ботић, адвокат у пензији из Новог Сада.

III

После свечане Академије дао је пријем председник Скупштине САП Војводине и председник Почасног одбора Прославе друг Вилмош Молнар у просторијама Клуба делегата у згради Скупштине САП Војводине. На пријему су били присутни поред представника Адвокатске коморе Војводине и сви домаћи и страни гости.

Истог дана као саставни део Прославе шездесетогодишњице Адвокатске коморе Војводине одржана је седница Председништва Савеза републичких и покрајинских адвокатских комора Југославије у просторијама Адвокатске коморе Војводине. На овој седници изабран је председник Адвокатске коморе Војводине Боровој Јекић за председника Савеза републичких и покрајинских адвокатских комора Југославије и разматрана су текућа питања из рада Савеза.

У 18 часова свечано су отворене уређене просторије Адвокатске коморе Војводине и одржан пријем председника Адвокатске коморе Војводине у друштвеним просторијама Адвокатске коморе Војводине. Први дан Прославе завршен је свечаном вечером у Конгресној сали Хотела „Парк“ у Новом Саду на којој су били присутни бројни адвокати ове Адвокатске коморе са члановима породица и гостима, домаћи и страни гости.

IV

Другог дана у склопу манифестација око обележавања шездесетогодишњице Адвокатске коморе Војводине одржана је редовна годишња Скупштина Адвокатске коморе Војводине на којој је потпредседник Адвокатске коморе Војводине друг Василије Букановић, адвокат из Куле, одржао реферат *Положај адвокатури у САП Војводини*.

Оба дана за пратиоце учесника ове Прославе организовано је разгледање знаменитости града Новог Сада и његове околине.

Сви реферати су објављени у *Споменици* издатој поводом обележавања шездесетогодишњице Адвокатске коморе Војводине који заједно са објављивањем ових поздравних речи и ове информације представљају преглед рада и одржаних манифестација поводом обележавања шездесетогодишњице Адвокатске коморе Војводине и четрдесетогодишњице Устанка и револуције народа и народности Југославије.

је довољно доказивање самог факта тог начина стицања односно његовог правног основа (титулуса). Међутим, код деривативног начина стицања ово доказивање је веома компликовано, па је због тога још у Римском праву названо бавољим доказивањем (*probatio diabolica*). Није довољно да се докаже сам факт таквог начина стицања, јер тиме није отклоњена и сумња да је тужилац и стварно стекао право својине. Стога тужилац мора доказати да је ствар била у својини његовог непосредног правног претходника (траденса) односно његових правних претходника, пошто је само такав траденс могао пуноважно пренети право својине на прибавиоца (тужиоца).

Такав начин доказивања у суштини се своди на испитивање права својине траденса односно свих његових правних претходника којим је обухваћено свако прибављање ствари у времену потребном за стицање права својине путем одржаја,² дакле поново оригинарним начином. Боље речено применом изложеног метода доказивања у ствари се сматра довољним доказом, да би тужилац односно његов правни претходник непосредно стекао право својине и по правилима о одржају (чл. 28. ст. 1—3, чл. 30. закона).

Све напред указује да је нови закон усвојио концепцију по којој се доказивање права својине тужиоца обавезно изводи (когентни пропис — чл. 37) за разлику од неких иностраних права која заступају супротно становиште.³ То значи да је тужилац дужан да у тужби наведе чињенични основ и доказна средства за своју активну легитимацију, а на то га обавезује и одредба ст. 1. чл. 186. ЗПП. Међутим, у досадашњој судској пракси, иако се и према тада важећим правним правилима имовинског права тражило да тужилац у тужби наведе чињенице и доказе за своју власничку легитимацију, судови нису официјелно улазили у претходно испитивање ваљаности активне легитимације тужиоца односно са тог аспекта ценили уредност тужбе. До доказивања у том смислу долазило је само у случају оспоравања од стране туженог, тако да је и то спорно питање расправљано односно цењено применом правила контрадикторног поступка. Таквом праксом очигледно је био олакшан рад суду и сматрамо да и даље треба тако поступати без обзира на у закону предвиђену солуцију у погледу доказивања власничке легитимације тужиоца.

За разлику од покретних ствари доказивање активне (власничке) легитимације тужиоца када се ради о непокретности далеко је лакше. Тужиоцу је за активну легитимацију довољно да је уписан као власник у јавним књигама (да је снабдевен изво-

² Време потребно за стицање права својине на покретној ствари по основу одржаја по закону износи три године односно десет година (чл. 28. ст. 1—2).

³ Немачко право полази од пресумције активне легитимације тужиоца (пар. 1006. грађ. законика). Аустријско право пар. 369. ОГЗ, (и Српско право пар. 218. СГЗ) стоје на становишту да је доказивање права својине тужиоца потребно.

дом из земљишне књиге или тапијом). Испуњењем овог услова сматра се да постоји активна легитимација тужиоца независно од тога да ли је или не до стицања ствари дошао на оригинаран начин. Услед тога је доказивање активне легитимације само формално, а предмет спора постаје само ако је оспори тужени.

Када је већ реч о власничкој тужби за повраћај у посед непокретности није на одмет указати и на неке специфичне случаје из досадашње судске праксе, који ће се свакако појављивати и убудуће. Наиме, нису биле ретке власничке парнице у којима се тражи предаја поседа дела катастарске парцеле, које су се по садржини чињеничног основа сводиле на ону ситуацију, а можемо је узети као типичну, када тужилац изврши земљишнокњижни пренос права својине на катастарској парцели прибављеној по основу купопродаје или по неком другом правном основу у површини наведеној у исправи за зкњ. пренос и у поседовници односног зкњ. улошка. Затим констатује да у природи прибављена парцела нема ову површину и да се мањкајући део површине налази као фактички саставни део суседне парцеле у поседу другог лица.

За разлику од одредбе ст. 2. чл. 37. новог закона тада важећа правна правила имовинског права тражила су као примарни услов за својинску тужбу, да тужилац докаже да тужени ствар има у фактичкој власти. Тек када се та одлучна чињеница утврди суд је прелазио на оцену доказа и утврђивање тужиоцевог права својине, ако је оспорено од туженог (пар. 369. ОГЗ). У погледу доказивања одлучне чињенице да се ствар налази у фактичкој власти туженог није било проблема, јер је у већини такво фактичко стање признавао. У случају порицања та се чињеница утврђивала судским увиђајем на лицу места са катастарским вештаком. Стога су били ретки примери одбијања тужбе због промашене пасивне легитимације из разлога што није могло бити доказано да се тужени налази у поседу спорног дела парцеле. Уколико је признање туженог било пропраћено и истицањем приговора да је по основу одржаја стекао право својине на спорном делу парцеле, он је тиме признао тужиоцу да је зкњ. власник и тог дела парцеле. У том случају тежиште спора се преносило на расправљање о приговору односно захтеву туженог, ако је поднео и противтужбу, са аспекта правних правила о стицању својине на непокретностима путем одржаја.

Што се тиче доказивања тужиоцевог права својине на спорном делу парцеле ствар није тако једноставна како би то на први поглед изгледало имајући у виду наведено правно правило из пар. 369. ОГЗ (сада чл. 37. новог закона), којим се дефинишу потребни услови за подизање својинске тужбе за повраћај ствари. Доказивање ове одлучне чињенице сводило се на земљишнокњижни упис права својине тужиоца на површини катастарске парцеле означене у поседовници зкњ. улошка и катастарској копији плана односно на резултат судског увиђаја и налаз катастарског вештака, ако тужени оспори тачност копије плана. Суштински посматрано овај доказ се своди на катастарску мапу

у погледу површине парцеле, која је у земљишним књигама уписана као власништво тужиоца, а чији се спорни део налази у поседу туженог. Стога се пре свега поставља питање да ли кат. мапа има и какав доказни значај за материјално право о облику и површини парцела које су у њој учртане. Ради давања правилног одговора треба поћи од одговарајућих правила земљишнокњижног права по којима су земљишта делови површине који су у земљишном катастру означени посебним бројевима (катастарске парцеле), а по позитивним прописима катастар земљишта између осталог служи и као основа за израду земљишне књиге.⁴ Због тога су земљишнокњижни планови копије катастарских планова и сабрани у једну целину они чине земљишнокњижну мапу, а збирка таквих планова води се за сваку главну књигу која заједно са збирком исправа сачињава земљишну књигу. И поред тога што је земљишнокњижна мапа копија катастарске мапе, која треба да представља верну слику земљишта онако како се иста налазе у природи, ипак за земљишнокњижну мапу не важи начело публицитета као за главну књигу, мада се иначе ова позива у својој поседовници на зкњ. мапу у погледу броја и површине парцела. Зато по земљишнокњижним прописима катастарска мапа нема важност за материјално право у смислу аутентичног доказа о облику односно просторном обиму парцела које су у њој учртане, па следствено томе границе земљишта у природи имају предност над онима у катастарској мапи. То је израз познатог начела земљишнокњижног права да земљишна књига не гарантује за облик и површину парцеле.

Из досад изложеног следи да земљишнокњижно начело фикције апсолутне тачности не важи у односу на уписани податак у поседовници зкњ. улошка, да је предметна парцела уписана са одређеном површином, а чији један део сада тужиоцу у природи недостаје. Ово стога, јер катастарска мапа није део земљишника и њена намена није у приказивању и аутентичном доказивању стања граница и права својине, већ је сачињена у пореске сврхе са задатком да по могућности верно прикаже фактичко стање. Због тога су судови дужни кад решавају о променама власника (корисника) земљишта да своје одлуке заснивају на подацима премера и катастра земљишта.⁵

Према томе, може се резимирати да земљишнокњижна односно катастарска мапа заправо служи само за оријентацију да се на једном одређеном простору налази нека површина земљишта које припада лицу на чије је име укњижена (пар. 14. бив. Закона о унутрашњем уређењу, оснивању и исправљању земљишних књига). Из овога би логички следило, да ни налаз вештака заснован на зкњ. изводу и катастарској мапи по коме спорна површина сачињава према поседовници зкњ. улошка саставни део парцеле чији је власник тужилац, не представља аутентичан

⁴ Чл. 3. Закона о премеру и катастру земљишта и објеката (Сл. лист САПВ, бр. 24/77).

⁵ Чл. 8. ст. 4. истог закона.

доказ за право својине тужиоца на спорној површини односно да је стекао право својине те парцеле баш у границама назначеним у земљишнокњижној мапи, а које су у супротности са границама у природи. Због тога је у предатној јудикатури заснованој на правилима имовинског права која су се примењивала и у досадашњој судској пракси, тужилац поред доказа пуноважног правног основа морао доказати и истински (законити) начин стицања спорног дела парцеле. Наиме, морао би доказати да је он или који његов правни претходник, непосредни или посредни, држао у фактичком поседу спорну површину и да му је исту тужени односно његов правни претходник бесправно одузео односно да је и на који начин изгубио, јер тужилац иначе није могао стећи више права него што је имао његов правни претходник (пар. 442. ОГЗ). То значи да су се за основаност тужбе у власничкој парници за предају дела парцеле захтевале исте оне правне чињенице, које су се тражиле за публицјанску тужбу у смислу пар. 372. ОГЗ.

Ако тужилац не би успео доказати да је икада био у поседу спорног дела парцела, онда посед није могао ни изгубити. Како у таквом случају тужилац није доказао истинити (законити) начин стицања по коме је дошао до поседа, то туженом припада првенство већ и због тога што ствар поседује (пар. 374. ОГЗ) и тужбени захтев као неоснован имао се одбити.

Тужени по овој својинској тужби је лице које има ствар у фактичкој власти. Нови закон је усвојио модерну (објективну) концепцију државине по којој је држалац, не само лице које непосредно врши фактичку власт на ствари, већ и оно лице које фактичку власт на ствари врши преко другог лица, коме је по основу плодоуживања, уговора о коришћењу стана, закупа, чувања, послуге или другог правног посла дало ствар у непосредну државину (посредна државина — чл. 70. ст. 2). Оваква концепција државине допуњена је и комплетирана утолико, што закон предвиђа и могућност државине права стварне службености за лице које фактички користи непокретност другог лица у обиму који одговара садржини те службености (чл. 70. ст. 3). И више лица могу имати државину ствари или права (судржавина — чл. 70. ст. 4).

Према томе, држалац је свако лице које врши фактичку власт на ствари без обзира да ли то чини за себе или за другог. При томе је битно да од вршења те фактичке власти држалац извлачи одређену економску корист и због тога му закон пружа државинску заштиту. Често се догађа да тужба буде поднета против држаоца ствари коме је ствар предата у непосредну државину по основу неког правног посла (чл. 70. ст. 2). У таквом случају тужени има право на именовање претходника (*nominatio auctoris*), тј. да приговором укаже на оног својинског поседника који му је ствар предао, да би то треће лице уместо њега ступило у парницу. То се врши по одредбама чл.

њеног власника.⁹ Међутим, досадашња судска пракса је прихватила супротно становиште по коме захтев ове својинске тужбе увек треба да садржи као примаран захтев за утврђење тужиоцевог права својине и затим кондемпнаторни захтев за повраћај ствари путем предаје у државину њеном власнику.¹⁰ Мислимо да је постављање такве кумулације тужбеног захтева неправилно, полазећи од изричите одредбе чл. 37. ст. 1. закона, те да се стога у даљој судској пракси ово процесно односно материјалноправно становиште више не би могло толерисати. Наиме, оба изложена захтева кумулативно постављена у реивиндикационој тужби заснивају се на идентичном својинском правном основу. У том случају декларативна тужба у односу на у њој садржан кондемпнаторни захтев има супсидијарни карактер, па би суд имао по службеној дужности да утврди постојање правног интереса тужиоца за истицање и захтева за утврђење (чл. 187. ст. 2. ЗПП). Уколико би суд нашао да на страни тужиоца не постоји адекватан правни интерес, имао би по службеној дужности да одбаца тужбу у погледу постављеног захтева за утврђење, пошто је у питању неопходна процесна претпоставка за деклараторну тужбу, а на коју, као што је већ речено, суд мора да пази по службеној дужности (чл. 288. ст. 2. и 3. ЗПП).

Тужени ако је савестан држалац дужан је да преда тужиоцу (власнику) ствар са плодовима који још нису убрани (*fructus*),¹¹ али није дужан да му плати накнаду за коришћење ствари и не одговара за погоршање и пропаст ствари који су настали за време његовог савесног држања (чл. 38. ст. 1—2). Са своје стране савестан држалац, а то је онај држалац који не зна или не може знати да ствар коју држи није његова (чл. 72. ст. 2), има право на накнаду трошкова уложених у ствар. Ти трошкови могу бити две врсте — трошкови нужни за одржавање ствари (*impensae necessariae*) и корисни трошкови (*impensae utiles*). Право савесног држаоца на накнаду корисних трошкова сведено је на меру у којој је вредност ствари услед тих трошкова повећана (чл. 38. ст. 3. и 4). Међутим, дужност власника ствари за накнаду нужних и корисних трошкова такође је ограничена на меру у којој ти трошкови нису обухваћени користима које је савестан држалац добио од ствари (чл. 38. ст. 5).

⁹ И предатна правна правила су заступала становиште да је реивиндикација искључиво кондемпнаторна тужба (види пар. 366. ОГЗ и 218. СГЗ).

¹⁰ Идентично становиште заступа др Борис Визнер, који сматра такву судску праксу оправданом, осим у случају када је у питању спорна ствар непокретност уписана у земљишним књигама у корист власника-тужиоца, јер се тада чињеница оваквог уписа намеће као пресумција постојања права власништва. (Више о томе „Коментар закона о основним власничко-правним односима“ од истог аутора, Загреб 1980, 259—260).

¹¹ По чл. 27. закона право својине на плодове које ствар даје припада власнику ствари док нису одвојени, јер се сматрају прираштајем главне ствари (*accessio*), односно саставним делом главне ствари и као такви деле судбину главне ствари. Ако су одвојени, право својине на плодовима стичу савестан држалац, плододуживалац и закупца ствари у тренутку њиховог одвајања.

Што се тиче трошкова које је савестан држалац учинио ради свог задовољства или улепшавања ствари (*impensae voluptariae*) на њихову накнаду има право само под условима да је вредност ствари увећана, а оно што је у том погледу учињено није могуће одвојити без оштећења ствари. Ако је такво одвајање могуће, онда савестан држалац има право да за себе задржи оно што је одвојено — чл. 38. ст. 6. (*ius tollendi*).

У вези обавезе власника у погледу накнаде нужних и корисних трошкова за одржавање ствари закон је у корист савесног држаоца предвидео и право на задржавање ствари (*ius retentionis*), док се ти трошкови не накнаде (чл. 38. ст. 7). Како су ова потраживања савесног држаоца за накнаду нужних и корисних трошкова облигационог карактера, без обзира што она служе туженом и као могући одбрамбени приговор за противљење реивиндикационом захтеву који је стварноправног карактера, подлежу застарелости у року од три године од предаје ствари (чл. 38. ст. 8).

Ако је држалац ствари несавестан, његов положај у односу на савесног држаоца је радикално другачији, јер је несавестан држалац дужан да преда власнику ствари све постојеће плодове без обзира да ли су убрани или не (чл. 39. ст. 1). Штавише, несавестан држалац дужан је да власнику ствари накнади и вредност убраних плодова које је потрошио, отуђио или уништио, као и вредност плодова које је пропустио да убере (чл. 39. ст. 2). Сем тога дужан је и да власнику накнади штету насталу због погоршања или пропасти ствари, осим ако би та штета настала и када би се ствар налазила код власника (чл. 39. ст. 3). Међутим, закон ништа не говори и о обавези несавесног држаоца на накнаду за коришћење ствари за разлику од правног правила из пар. 335. ОГЗ, којим је и таква обавеза била обухваћена. Како је ово питање од значаја за судску праксу *argumentum a contrario* сматрамо, да је несавестан држалац дужан власнику ствари да плати накнаду за коришћење ствари, обзиром да по изричитом законском пропису савестан држалац није обавезан на плаћање такве накнаде (чл. 38. ст. 2).

Као противзахтев у односу на реивиндикациони захтев власника ствари — тужиоца законом је одређено у корист несавесног држаоца право на накнаду нужних трошкова које би и власник имао да се ствар код њега налази, као и на накнаду корисних трошкова само ако су били корисни лично за власника (чл. 39. ст. 3. и 4).¹² Изричито је законом прописано да несавестан држалац нема право на накнаду трошкова које је учинио ради свог задовољства или улепшавања ствари (тзв. луксузни трошкови), али има право да однесе ствар која је у ту сврху уграђена кад се она може одвојити без оштећења главне ствари (чл. 39. ст. 6). Уочљива је битна разлика у погледу обима овог права између савесног и несавесног држаоца, јер потоњи ово

¹² По предатним правним правилима несавестан држалац је право на накнаду корисних трошкова имао само као пословођа без налога (пар. 336. ОГЗ).

право одвајања односно одношења има само у случају када је у питању уграђена ствар, која стога по нашем мишљењу такође мора бити индивидуално одређена. Међутим, савесном држаоцу припада право на накнаду свих трошкова учињених ради личног задовољства или улепшавања ствари под условом да је тиме вредност ствари повећана, дакле и оног што је из наведеног разлога учињено без могућности одвајања од главне ствари (чл. 38. ст. 6).

У закону (чл. 39) за разлику од савесног држаоца није предвиђено да и несавестан држалац има право ретенције (задржања) ствари, док му власник не накнади нужне и корисне трошкове. Код таквог стања ствари у погледу нормативног регулисања овог права држимо да исто не би могло бити признато применом одредаба чл. 286—289. Закона о облигационим односима. Да је то законодавац имао у виду свакако би у том смислу закон садржао адекватну одредбу, као што је то учињено у односу на савесног држаоца коме се право ретенције изричито признаје (чл. 38. ст. 7).¹³

Закон регулише и ситуацију да савестан држалац постаје несавестан држалац ствари од тренутка кад му је тужба достављена, а сем тога власник може доказивати да је несавесност држаоца настала и пре достављања тужбе (чл. 39. ст. 7). Разумљиво је да је овакво повратно дејство достављања тужбе туженом савесном држаоцу важеће само под условом усвајања реинвиндикационог захтева у парници.¹⁴

За судску праксу је такође од значаја и питање да ли савесном држаоцу припада право да тражи од власника накнаду купопродајне цене коју је дао за ствар, јер то законом није регулисано. С тим у вези треба указати на предатно правно правило из пар. 333. ОГЗ по коме се изузетно признаје савесном држаоцу право на такву накнаду ако је теретним прибављањем ствари омогућио власнику да је поврати у своју државину.¹⁵

Право власника у погледу споредних захтева према несавесном држаоцу за предају убраних плодова и за накнаду вредности плодова, које је потрошио, отуђио, пропустио да убере или уништио, застарела у року од три године од предаје ствари (чл. 40. ст. 1). Такође и противзахтев несавесног држаоца према власнику ствари ради накнаде признатих нужних и корисних трошкова (чл. 39. ст. 4. и 5) подлеже застарелости у року од три године од дана предаје ствари (чл. 40. ст. 2).

Међутим, право власника на подношење реинвиндикационе тужбе не застарела (чл. 37. ст. 3), што значи да није ограничено роком застарелости или преклузије, па се према томе тужба увек може поднети. Такво законско решење о незастарелости

¹³ У новелираном правном правилу из пар. 471. ОГЗ право ретенције припадало је сваком држаоцу ствари.

¹⁴ Дејство доставе тужбе на савесност држаоца ствари било је регулисано и предатним правним правилима (пар. 338. ОГЗ и 207. СГЗ).

¹⁵ Више о томе др Андрија Гамс, „Основи стварног права“, Научна књига, Београд 1971, стр. 327.

реивиндикације је последица посебног правног правила које датира још од римског доба, да право својине не застарева односно да се не губи неупотребом. Стога то правило чини изузетак у односу на принципијелно правно правило по коме се сва права губе неупотребом. И поред тога сматрамо да и у погледу права својине застарелост има утицаја, али се исти манифестује на посредан начин. Мада се право својине не губи услед застарелости (*praescriptio*) оно се може стећи путем одржаја (*usucapio*). Из овога би следило да је право својине подложно застарелости утолико, што оно постаје иноперантно према лицу које га буде стекло одржајем. Боље речено право својине се може изгубити дутим невршењем, пошто свако вршење тог права од стране власника ствари има за последицу прекид рока потребног за одржај. При томе треба истаћи, да се законом прописани рокови за одржај (чл. 28) као оригинарни начин стицања права својине увек не подударају и неопходно са временом његовог невршења, јер се не узима у обзир свако невршење права својине, него само оно које пада у време када га врши лице које се користи одржајем. Према томе, можемо закључити да иако право својине начелно узевши не застарева, ипак са практичног гледишта до његове застарелости долази на посредан начин као последица одржаја. У суштини то и није застарелост у правом смислу, већ би се пре могло рећи да је у питању не-ефикасност својинске тужбе према узупапијенту односно његовим правним следбеницима.

(Наставак следи)

Др Драго Ј. Станковић
Загреб

КАРАКТЕР ЋУТАЊА ОКРИВЉЕНИКА У КРИВИЧНОМ ПОСТУПКУ

„Ћуталице не свједоче
против себе самих”.

Хаксли

I

Феномен ћутања може бити предмет знатног стручног интересовања и разматрања бројних стручњака: социолога, психолога, психијатара, криминолога, политиколога, педагога, правника и слично.

Прије него приступимо разматрању и излагању насловљеног проблема, сматрамо неопходним да питање претходно погледамо са нешто шире основе и да у виду једног сумарног осврта, скицирано, изложимо неке аспекте овог феномена. У таквом нашем настојању поћи ћемо овим редом:

а) Социолошки аспект ћутања

Уопште, познато је да је разговор (дијалог, дискусија) вид међуљудске интелектуалне сарадње, у којој саговорници измјењују своја мишљења и сазнања, у циљу да се о нечему изнађе најоптималније и најбоље рјешење и тиме унаприједи одређена друштвена пракса. Човјеку је дата ријеч да изрази своју мисао, своје одређено сазнање, али та иста ријеч може да постане и средство да се њоме прикрију сопствене мисли (када се једно мисли, а друго говори, како то чине лицемјери), ако се саговорника жели о нечему довести у заблуду о ономе што се мисли. Међутим, ако један од двојице сабесједника при томе остане пасиван и на постављена питања ћути, онда започета интелектуална (вербална) комуникација (дијалог, дискусија) нема могућности да се „оплоди”, већ остаје такорекућ „јалова”.

Sensu latiori, ћутање може да значи одбијање интелектуалне комуникације са неким који се јавља као саговорник у приватној или службеној улози. Ћутање овдје може да значи и жељу да се остане мистериозан и да се не даде своје изјашњавање о некој ствари. По својем карактеру и значењу, ћутање може да буде резултанта презира, страха, мржње, стида, калкулације, душевне болести или тактике да се тиме постигне неки сопствени циљ или једноставно да се изјашњавањем не нашкоди себи или својему.

Енглески писац, А. Хаксли полазећи од услова и прилика друштва у којему живи, о ћутању је поставио тврдњу: „Ћуталице не свједоче против себе самих”. У историјској прошлости наших народа, ћутање је имало значење неке сигурности, а изговорена ријеч носила је собом одређену опасност. Очигледно, и ћутање има своју филозофију, јер је култ шутње остатак ропских времена, када се човјек морао правити глув и нијем да би преживио и превладао одређене опасности. Класно друштво јесте клима гдје се развија homo duplex, који има више ликова, па према ситуацијама окреће онај који му одговара. Њему и ријеч служи у те сврхе и постаје оруђе лицемјерја, а не средство међуљудског споразумијевања и комуницирања.

Дакле, видимо да је дијалог облик међуљудског комуницирања и изражавања мисли, осјећања и исказивања сазнања, док је ћутање акт пасивног одбијања сваког интелектуалног комуницирања са саговорником у некој ситуацији.

У социјалним комуникацијама ћутање је лош знак друштвене сарадње. Друштвени живот захтијева сталну вербалну комуникацију, „прераду” мисли и њихову измјену, па и адекватну критику, која унапређује ствари и односе.¹ Стога се може казати да је ћутање неутрална, реакционарна или револуционарна, калкулантска, тактичка манифестација, све у зависности од кога долази, у којим ситуацијама, према коме је манифестирана и са којим крајњим циљем. Ћутати пред непријатељем своје земље и своје класе представља револуционарни акт, пред пријатељем и сарадником акт непристојности и неискрености, пред непознатим акт неповјерења и грађанске пристојности; ћутање пред старијим особама у ранија времена било је уобичајени знак поштовања и пристојности; пред органима власти израз страха и отуђености, према издајнику акт презира и бојкота; ћутање на састанцима организације (радне или политичке) или колектива знак је опортунитета, док је пред органима кривичног поступка, ћутање дио тактике одбране окривљеника, бјегство од истине, или страх да се не буде ухваћен, затечен у ријечи. Ћутања има и у средствима информирања (штампи, радио-телевизији), што може да буде својеврстан знак који индицира: опортунитет, непознавање проблема, чекање налога од некога, одлагање да се каже јавно о некоме и нечему у прави час, у право вријеме и на правом мјесту. Јер демократија претпоставља и

¹ Др Агнеса Хелер, Свакодневни живот, „Нолит”, Београд, 1978, стр. 150.

храброст човјека да обављајући свој друштвени задатак преузме на себе велики дио одговорности.

Међутим, свакако има ситуација у којима ћутање у ствари значи одобравање. У неким друштвеним срединама гдје се чувају традиције, дијете смије да говори само онда када би му нека одрасла (старија) особа поставила питање. Жена је морала да ћути и слуша. Још се у латинској изреци „*si tacuisse*” истиче као вриједност.²

Неоспорно је да је у културним срединама, разговор станлан, систематски феномен живота, који показује релативно висок ниво културе. Међутим, разговор сваки пут на датом културном нивоу ствара одмах и своје отуђене облике, а, то је онда када људи једни другима немају што да кажу, „када немају мисли за размјену”. Дакле, мора се говорити просто зато што је ћутање неучтиво, па макар се говорило о времену и ћаскало³ о безвриједним стварима.

Према томе, постоји и отуђено ћутање као што постоје и отуђена вербална дјелања. Али тиме нисмо завели строгу хијерархију између ћутања и говорне радње, дијалога. Јер, увијек од дате ситуације зависи шта ће у датом случају бити вредније, истинитије, што ће више дешифровати неку тајну, проблем, што је моралније и друштвено прихватљивије.⁴ Јер, када илегални активиста прећути пред непријатељском полицијом и свој идентитет, онда је то ћутање које има веома високу вриједност.⁵ Наша социјалистичка револуција пуна је таквих примјера гдје су револуционари пред непријатељем ћутали до задњег часа својег живота и високо држали заставу марксистичког морала и хероизма.

Дакле, прави разговор може тећи само, ако они који имају шта да кажу један другоме не ћуте и не одбијају да одговоре на питање својег саговорника.

Из предњег излагања видјели смо да постоје ситуације и мотиви када сваки дијалог изостаје између саговорника. Вријеме, друштвене прилике, друштвени односи и правна сигурност односно несигурност грађанина умногоме опредјељују човјека за дискусију или ћутање. Наши народи не оскудијевају у пословицама, које су створене народном мудрошћу, а којима се упозорава, савјетује ћутање.⁶

² Др А. Хелер, *Op. cit.*, стр. 150. и 151. и даље.

³ *Ibidem.*

⁴ *Ibidem.*

⁵ *Ibidem.*

⁶ Међу пословицама народним које се односе на акт ћутања истичемо само неке: „Ћутање је злато”, „Језик за зубе”, „Испечи па реци”, „Паметан ћути, а будала против себе говори”, „Говори, ал’ тако да ништа не кажеш”, „Човјек са мало ријечи може много да погријеш”, „Све што речеш биће против тебе, свака ће ти се о главу разбити”, „Нека ти ријечи чупају клијештима, то не боли”, „Нека не говоре уста, неће ме болети глава”, „Господар си ријечи коју ниси рекао и роб оне коју си изговорио”.

Из цитираних народних пословица видјели смо да је пред туђинском влашћу ћутање доиста било суво злато и да је у „ћутању сигурност” била — како је рекао Иво Андрић.

Поставља се питање, да ли појава ћутања има данас своје оправдање са аспекта самоуправних односа и социјалистичког морала? Мислимо да, у правилу, ћутање као вид бјежања од јавног и артикулираног вербалног изношења својих мисли, ставова и критике на негативне појаве и предлагања бољих рјешења, нема више своје оправдање. Ћутање је са аспекта друштвеног прогреса веома реакционарна ствар, појава. Чак што више, како с правом истиче Милан Ракас, „шутњу у нашем друштву можемо убројити у опасније појаве јер је најудаљенија од наших основних опредељења. Зато бих још једанпут упозорио на шутњу након побројаних полемика кад је било потребно да се многи од нас, па и поједина руководства укључе у њих. Много је било оних који не само да су имали што рећи, већ су то морали у оквиру својих друштвено-политичких обавеза”.⁷

Стога, у наше вријеме и у нашим самоуправним условима, ћутање више није услов да се преживи, да се постане људски бољи, ако има нешто конструктивно да се каже, да се критикује с циљем да се унаприједи друштвена пракса, хуманизирају друштвени односи. На жалост, још увијек и доста често ћутање може да представља услов да се боље живи материјално и да се сачува малограђански мир и спокојност. О таквом ћутању постоји цијела једна практична малограђанска скоројевићевска филозофија. И не само усмена. Има је и у јавним гласилима, и у књижевности, и у науци. У радним организацијама, када неко почне да критикује и крене да истјерује правду самостално — испадне „мимо свијета” (усамљени стријелац), а неријетко остане посве усамљен и грбав, да не кажемо, скоро и луд. Зато се скоро посвуда може чути једна опортунистичка филозофија: „Немој се замјерати, гледај своја посла. Чувај своје радно мјесто” (бирокуратско, технократско, своју фотелју). На тај начин се постаје опортуниста и полтрон до комичности. У оваквим ситуацијама и ћутање постаје вид испољавања опортунизма и дефетизма, које су негативне друштвене појаве, јер се лијепе уз сваку друштвену слабост, појачавају њено дејство и конзервирају је, отежавају њено отклањање и превладавање.⁸

Наша социјалистичка самоуправни демократија захтијева од радног човјека и грађанина да буде јасан и гласан приликом разматрања свачијег рада и понашања, код расправљања о проблемима друштвеног карактера и при доношењу самоуправних и других важних одлука.⁹ Онај који ћути као да не самоуправа, као да се одриче оствареног степена демократичности у друштву. Јер се демократија и слобода не могу одвојити од саме

⁷ Милан Ракас, Шутња је опасна, „Вјесник” (Седам дана), од 29. VIII 1981. (Интервју).

⁸ Радослав Ратковић, Биљешке о опортунизму, „Комунист”, Загреб, од 14. августа 1981, стр. 11.

⁹ Радослав Ратковић, *Op. cit.*, стр. 11.

друштвене стварности и човјека, конкретне личности у којој је слобода потенцијално присутна, те је само треба остваривати кроз акцију и креацију. Култивирани самоуправљач неће прибјегавати ћутању када треба да говори о важним и принципијелним стварима, које покрећу друштвене токове напријед. Међутим, наћи ће се полтрони и опортунисте који ће ћутати, калкулирати из себичних рачуна не посматрајући ствари друштвено шире. Самоуправљање од грађанина захтијева стално активан однос у раду и самоуправљању. Дакле, „остварено самоуправљање које може наћи дубљи одраз на преображање свијести подразумијева трајан активитет личности у друштву”.¹⁰ Хуманизам и демократија се не остварују сами по себи, они су дјело човјека интегрираног у слободне асоцијације. Додуше, „људско се нуди, али и осваја, оно је дато као могућност, али се и креира, оно се ослобађа, али и обавезује, оно се остварује у нама, али нам и измиче, тражећи нова мјерила и нова врела хуманизма”.¹¹

б) Психолошки и психијатријски аспект ћутања

Гледано психолошки или психијатријски ћутање има своје узроке и представља одређене симптоме или синдроме. Према науци, чување неке тајне је веома велик терет за личност човјека, који (према мишљењу психолога) не само да може изазвати низ психолошких поремећаја и праву неурозу страха, већ и низ соматских обољења, почев од тахикардије и гастритиса до псоријазе и алопеције.

Све се тајне¹² могу груписати у двије основне категорије. У прву групу спадају поступци, сазнања и осјећања, гдје се ради о тајни-кривици. У другу категорију спадају поступци других људи и јасно је да се ту ради о тајни вијести. Оваје нас највише занима прва категорија, па ће у даљем излагању о њој и бити ријеч.

Ћутање доста често настаје као узрок својеврсне „блокаде мисли”, услед настале треме (страха) од испита и за вријеме испита или неког јавног наступа. Мало је особа које вјероватно бар понекад пред испитом или неким другим јавним наступом или за вријеме трајања испита односно јавног наступа није осјетила страх. Ово непријатно треперење у грудима, појава је која се јавља међу студентима и бацима, па и млађим глумцима приликом дебитовања.¹³

¹⁰ Др Есад Ђимић, Човјек на раскршћу, „Свјетлост”, Сарајево, 1975, стр. 16.

¹¹ Ibidem, стр. 17 и даље.

¹² Појам тајне у себи укључује садржај сазнања о некоме или нечему што се жели сачувати у дискрецији за себе и људе својег повјећења.

¹³ А. Хелер, Op. cit., стр. 351. и даље.

Поред блокаде мишљења, које је драматична манифестација, друго драматично стање може бити испољавање страха на тјелесном плану, и то као: јака главобоља, интензиван бол у желуцу, крварење из носа и осјећај боли у грудима. Како тумачити ћутање код студента или ћака с обзиром на степен знања који студент мора показати за случај испитивања? Једноставно, ако неки студент на питање „одговара“ ћутањем, онда то има такође конкретан садржај: већином то да студент не зна одговор на питање.

У случају тајне-кривице, механизам који нагони на откривање свјесно чуване тајне потпуно је очевидан. Између онога ко повјерава тајну и онога ко је прима одвија се у неку руку процес претакања. Повјеравајући тако неку своју тајну другоме, човјек се ослобађа (растерећује) великог психолошког терета и доживљава одређено олакшање и прочишћавање (катарзу). Доказано је, да код починитеља кривичних дјела постоји подсвјесни импулс да признају своје дјело и своју кривицу. Тај импулс дејствује у самом тренутку извршења злочина присиљавајући извршиоца кривичног дјела подсвјесно, да на мјесту злочина остави трагове својег злочина или направи неку несмотрену баналну грешку. Тако остави траг својег злочина, као што га носи и у својој психи. Откривање овакве тајне је ослобођење које повољно дјелује на читаву психофизичку равнотежу индивидуе. Исповијести (повјеравање) одједанпут ослобађа терета, осјећаја кривице и ублажава грижу сопствене савјести да се човјек одједанпут осјећа боље чак и физички.¹⁴ (Такав је и Раскољников из романа Достојевскога *Злочин и казна*).

У психијатрији је ћутање феномен, симптом или синдром одређеног душевног обољења. Нарочито је познато ћутање код кататоничног ступора, у којим ситуацијама је пацијент мутистичан, укочен макар често нема поремећаја запажања. Мутизам је својеврсни симптом, особито код болесника кататоничара, а манифестира се тиме што пацијент упорно ћути, иако не постоје органске сметње нити органска оштећења да би могао говорити. Но, и када дође до појаве да говори, онда се говор манифестира као „салата од ријечи“ у виду „граматичког хаоса“.¹⁵

Уопште, у психијатрији је познат „блок мисли“, као један од симптома душевног обољења, као специфичан поремећај мисаоног тока код кога болесник изненада, за тренутак застане у излагању. Сâм пацијент овај феномен доживљава као неку невидљиву препреку у мисаоном току, која се испријечи мисаоном току и не дозвољава мислима да се даље развију.¹⁶ Ћутање у

¹⁴ Ћутим — значи болујем, чланак у „Еликсир“, Нови Сад, бр. 110/81, од 5. I 1981, стр. 26.

¹⁵ Др. В. Худолин, Психијатријски и психолошки лексикон, „Панорама“, Загреб, 1968, стр. 384; исти аутор, Психијатрија, Југ. медиц. књига, Загреб, 1981. стр. 152.

¹⁶ Др. Д. Кеџмановић и др., Психијатрија, Медиц. књига, Београд, 1980, стр. 97.

психијатрији може да се манифестира и као појава негативизма, одбијања сарадње, комуникације са љекарима.¹⁷

Немогућност комуницирања и успостављања контакта са пацијентом за љекаре данас представља својеврсну тешкоћу при самом акту лијечења. Међутим, будући да човјек на неки начин „говори“ читавим својим бићем, свим дјеловима својега тијела, па психијатар настоји да га путем тих знакова и манифестација „прочита“ и са њим комуницира у сврху терапије. Познато је да је људски „поглед“ најстарије средство саопштавања међу људима. Две психе најпре погледом покушавају да се споразуму. „После оптичких утисака, долазе сви други утисци“¹⁸ (дух, ми-сао, додир, ријеч). На тај начин, „шутња, мимика, покрети, држање, такођер су језик који надопуњује ријечи или их замјењује. Интерпретација и обрада отпора омогућавају пацијенту да постепено уклони асоцијативна укрштања. Усвајање основног правила је усвајање слободног изражавања властите личности и слободног опхођења с другима“.¹⁹

Дакле, видимо да код одређених душевних обољења постоји симптом мутизма, који је у најчешћим случајевима знак опћег негативизма, који се испољава као упорно ћутање, када пацијент такорекун „нит збори нит ромори“.

Веома је интересно (што је познато у литератури) да егзистенцијализам уздиже ћутање до мита, али нема „ћутања“ као таквог, већ само сасвим конкретног ћутања са конкретним садржајем, у конкретним ситуацијама и са конкретним разлозима и мотивима. Питање је због чега егзистенцијалисте стварају од ћутања мит? Посматрајући живот у капиталистичком друштву, у којему влада класни антагонизам и бројне противурјечности, филозофи уочавају да у таквим условима нема праве људске сарадње нити комуницирања. Тамо је све подређено материјалном интересу и просперитету. До таквог гледања егзистенцијалисте на ћутање, дакле, долазе отуда што они свакодневни живот у цјелини и нужно сматрају отуђеним, а тиме и све облике свакодневног општења, укључујући ту и вербално дјелање.²⁰ Очигледно, отуђење човјека се манифестира у свим облицима и, што је веома обесхрабрујуће, тај се процес алијенације стално продубљује.

Супротно томе, социјалистички самоуправни систем, у којему се одвија процес ослобођења рада, паралелно се јавља и процес човјекове дезалијенације и хуманизације, настоји да превлада све класне антагонизме и појавне противурјечности и да човјека постави на пиједестал историјског збивања, у чему

¹⁷ Др С. Стојиљковић, Психијатрија са медицинском психологијом, Медицинска књига, Београд — Загреб, 1979, стр. 264 и 272.

¹⁸ Проф. Ј. Ристић, Медицина и друштво, „Радничка штампа“, Београд, 1975, стр. 152.

¹⁹ Daniel Lagache, Психоанализа, Матица хрватска, Загреб, 1970, стр. 97.

²⁰ Др А. Хелер, *Op. cit.*, стр. 151.

је човјек главни актер тога догађања.²¹ Друго је питање што и социјализам има у том својем настојању пропратних тешкоћа које се константно морају превладати свјесним напорима читавог друштвеног потенцијала.

в) Етички аспект ћутања

Без сваке сумње, ћутање има своју моралну компоненту и своје карактеристике, као што то има свако људско дјелање и понашање. Међутим, морална оцјена човјековог ћутања је такођер веома различита и зависна од мјеста које дотична особа заузима у подјели рада, понашања, дјелања у деликатним ситуацијама, када ћутање у себи носи и драматику и трагику. Дакле, од дате ситуације увијек зависи шта ће у датом случају бити вредније, истинитије, шта ће више дешифрирати, шта ће бити прогресивније, хуманије, моралније и оправданије. Тако на примјер, „кад илегални активиста прећути пред полицијом свој идентитет, онда је то ћутање које има високу вриједност. Али кад Леонгрин прећути пред Еленором своје поријекло и чак захтијева да га жена воли не знајући његов идентитет, онда то ћутање нема велику вредност”.²²

Питање доброг и лошег, увијек се просуђивало и просуђује с обзиром на основне друштвене вриједности друштва у цјелини: револуционарне борбе, хуманости, достигнутог степена људске слободе и циљева самоуправљања у нас.

Веома високу моралну оцјену има акт ћутања пред непријатељем, каквих примјера је у нашој револуцији било безброј. Један од њих био је и случај са Радом Кончарем, који је пред непријатељем и окупатором своје земље достојанствено ћутао све до последњег тренутка својег живота. Насупрот оваквом херојском држању Кончара, стоји кукавичко држање и издајничка говорљивост једног Андрије Хебранга, који је својим ренегатским држањем пред непријатељем своје земље и своје партије издао интересе својег народа и народне револуције.

Револуционар и кад говори пред непријатељем, говори само тако и толико колико треба да непријатеља обмане, да га заведе на криве трагове, да га стави у заблуду у погледу личности револуције, плановима и борбеним потенцијалима, операцијама и другоме.

Не треба пуно доказивати да понекад и ћутање лијечника пред пацијентом има своју моралну компоненту. Лијечник не смије своме пацијенту, који болује од тешке и неизљечиве болести, да открије истину, јер би га тиме највјероватније психолошки сломио, умањио његове одбрамбене механизме и изгледе на излјечење. Морално је оправдано када лијечник своме пацијенту који болује од рака указује на неке безазлене дијагнозе

²¹ Др Ј. Борђевић, Идеје и институције, „Радничка штампа” (Идеје), Београд, 1972, стр. 290.

²² Др А. Хелер, *Op. cit.*, стр. 151. и даље.

да би га тиме могао држати у заблуди о правом стању ствари у погледу његовог здравља и прогнози излјечења. Код оних пацијената који се плаше истине о својој болести и који се нешто разумију у медицину, лијечник заузима другачије становиште и у благој форми саопштава им истину држећи се максиме: „Све се могло то љепше казати, да му тако ране не вријебаш!“²³ Такво понашање лијечника не само да је морално у смислу социјалистичког морала, него је императив медицинске струке и лијечничког Кодекса још од времена Хипократа.

У условима самоуправног рада и живота, ћутање може да буде акт опортунизма и кукавичлука, калкулантства и неопростивог лицемјерја, јер се слабости и пропусти у раду и понашању не могу превладати саме од себе и пасивним држањем према њима (Ћутање је и пасивност и својеврсно бјегство од проблема и тешкоћа!). Пут самоуправљања у нас је освијетљен и у етичком смислу, јер су етички постулати формулирани у Уставу СФРЈ, Закону о удруженом раду, Програму СКЈ и другим општим правним и политичким актима. Само је ствар у томе да се све то што успјешније и доследније спроводи у животной пракси, јер етичке норме вриједе само онолико колико су праксом оживотворене. У правилу, у процесу тога, за успјех у раду и моралном понашању слиједи награда и репутација, а за промашаје, пропусте и „моралне киксеве“ — одговорност. Нажалост, пратилац нашег друштва је човјек који се може назвати *homo duplex* (или мултиплексом), чија је једна од карактеристика да је управо ћутање, бјежање у своју малограђанску љуштuru.

Посматрати слабости, пропусте, девијације и неправду око себе, а ћутати на све то, није морално оправдано. Напротив, то је недопустиво са аспекта марксистичке концепције. Додуше, за критику је потребна храброст, искреност, јер свака акција, сваки облик дјеловања, па и критика, инволвира у себи елементе одговорности вишеструко. Јер, како је рекао друг Кардељ, „критика није само оруђе васпитања, критика је и акција, рушење, стваралаштво, укратко — преузимање друштвене одговорности“.²⁴

Из реченог слиједи да животни пут, понашање и дјеловање сваког појединца у друштву, без обзира шта и гдје ради, представљају предмет моралне оцјене и процјене. То се односи и на ћутање, које такође улази у фокус друштвеног суђења, пролажења кроз човјекову свијест и савјест, а савјест може функционирати добро само онда када се познају и разликују добро и лоше у својим конкретним манифестацијама. Овдје се савјест јавља као „непристрасни судија“, унутрашња цензура, строга и неподмитљива. А непристрасност значи да савјест не стаје на страни неморалних понашања, малограђанског партикуларитета, егоизма, калкулантства и тактике ишчекивања што ће вријеме донијети.

²³ П. П. Његош, „Горски вијенац“, „Нолит“, Београд, 1966.

²⁴ Едвард Кардељ, Биљешке о нашој друштвеној критици, „Култура“, Београд, 1966, стр. 9. и даље.

Неоспорно је да има ситуација у којима ћутање у ствари значи одобравање, али није оправдано морално када се ћутање претвара у средство да би се обмањивали други.²⁵

У исказу је садржана истина или неистина. И, „тек такве ствари као што су искази или ставови, или вјеровања или мњење, које се изражавају језиком, могу да буду истинити или лажни, извјесне или сумњиве... Прича се да је грчком филозофу, пошто је одлучио да никад не каже исказ у чију истинитост не би могао бити сигуран, преостало још само да просто миче прстом”.²⁶

Цитирани случај, мислимо, да и данас има снагу једне поуке и актуелности, макар је став изражен прије више од двије миленије.

II

ЗНАЧЕЊЕ ЋУТАЊА ОКРИВЉЕНИКА У КРИВИЧНОМ ПОСТУПКУ

Сада можемо да се вратимо главном проблему нашег написа.

У кривичном поступку мора се установити објективна истина о кривичном дјелу и учиниоцу, те да ли је окривљеник и онда, када је одиста починитељ кривичног дјела које му се ставља на терет, кривично одговоран. Дакле, „друштвени интерес захтијева да се установи потпуна и неоспорна истина о чињеницама које творе основу окривљеникове кривичне одговорности. И кажњен смије бити само онај окривљеник чија кривична одговорност је потпуно и неоспорно утврђена”.²⁷

У том процесу, процесна функција одбране окривљеника не претпоставља дужност окривљеника да се брани, нити да исказује, да одговара уопште или само на поједина питања што му их поставља орган кривичног поступка. Питање је да ли је окривљенику увијек интерес да исказује истину о себи и својем дјелу? Из бројних мотива, и окривљеник понекад може изабрати ћутање као тактику своје одбране. Питање се поставља, да ли је такав његов акт правно и етички допустив? О томе и другоме што се односи на ћутање окривљеника у поступку, биће ријечи у наставку нашег излагања.

Макар у Закону о кривичном поступку нема такве одредбе из које би се видјело изричито фиксирање окривљеникова права на ћутање, ипак, такво његово право даде се извести из одредбе чл. 218. ст. 2. ЗКП-а. Дакле, право окривљеника које проистиче

²⁵ Микел Дефрен, За човека, „Нолит”, Београд, 1973, стр. 236.

²⁶ А. Ж. Ејер, Проблеми спознаје, „Нолит”, Београд, 1963, стр. 85.

²⁷ Проф. V. Вауег, Југословенско кривично процесно право, „Информатор”, Загреб, 1977, стр. 169.

из цитиране одредбе, како истиче правилно проф. Вауер, можемо назвати окривљениковим „правом на одбрану”.²⁸

Морамо сада размотрити питање, на основу каквог идеолошког и моралног става се заснива ово окривљениково право на шутњу (ћутање). Према неким нашим ауторима, ово право окривљеника на ћутање се заснива на познатом хуманом ставу да се не може правно прописати да је окривљеник дужан признати, какву је дужност имао у нешто даљњој историји поступка. Дакле, током поступка, прије његовог правомоћног завршетка (понекад и касније) судском пресудом, не може се знати, који је окривљеник одиста крив за кривично дјело које му се ставља на терет. Ето, „стога је закон право шутње морао дати сваком окривљенику.”²⁹

Остаје питање да ли је одиста „ћутање злато”, када је у питању одбрана окривљеника? Не треба журити са одговором на ово питање, који ће се искристализирати као резултанта даљњег излагања и разматрања проблема.

Ако пођемо од тога да је одбрана окривљеника једна од основних функција у кривичном поступку, онда се морамо запитати да ли његово ћутање може да значи акт његове одбране? Функција одбране се не остварује као неки аутоматизам, већ се остварује ако се окривљеник и његов бранитељ активно постављају према супротној процесној странци, јавном тужитељу и аргументованом супротстављању тези и аргументима оптужбе. Остаје питање, да ли је ћутање својеврстан вид супротстављања оптуживању? Морамо да кажемо, да оно интимно може да буде, али се њиме ништа изричито не каже, ништа се из тога не може поуздано закључивати. Међутим, извјесно је само то да, „ћутање окривљеника није никакав доказ у поступку, нити се на основу тога могу извести закључци на штету окривљеног. Окривљени који је одбио да одговара може у поступку накнадно дати исказ, или признање може у свако доба да мења, односно опозове”.³⁰

Да би се испитивање окривљеника, као процесна радња, могло обавити, неопходно је да се окривљеник нађе пред органом који води кривични поступак и да се одлучи слободно да ли жели да исказује и на тај начин активира своју материјалну одбрану. Међутим, праву органа да га испитује, окривљеник са своје стране може да контрапарира своје „право на ћутање, јер није дужан да се брани нити да исказује. Тако долази до колидирања двију процесних права: права органа кривичног поступка да испитује окривљеника и „права окривљеника на ћутање”.

Право окривљеника, према мишљењу проф. Мунде, у поступку на ћутање постаје јасно када се има у виду да окрив-

²⁸ Проф. V. Вауер, Југословенско кривично процесно право, Друго прерађено издање, „Информатор”, Загреб, 1978, стр. 136. и 137.

²⁹ Проф. V. Вауер, *Op. cit.*, стр. 136. и 137.

³⁰ Др М. Грубач, Заштита права човека у југословенском кривичном поступку, ЈРКК, бр. 1/1979, стр. 137. и даље.

љеник није дужан да активно судјелује у томе да се доказује његова кривица; одбрана је његово право, а не дужност.³¹ О овом проблему слично становиште наилазимо и код других југословенских аутора процесуалиста, као на примјер: Васиљевића,³² Димитријевића³³ и Мете Јемрића.³⁴

Будући да окривљеник нема дужности већ право да одговара на постављена питања у поступку, то за случај изостајања одговора на таква питања и уопште за ћутање, он не може имати никаквих штетних последица ни у области материјалног нити процесног права. За окривљеника не важи поставка „*qui tacet consentire videtur*”. Дакле, на темељу окривљеникова ћутања не могу се нити смију правити никакви закључци који би за окривљеника били неповољни, јер се његова шутња не сматра признањем. Било би супротно логици кад би се из непостојећих премиса изводили закључци који претендују на реалност, тачност, сигурност.³⁵ Јер, „*ex nihilo nihil fit!*”. Начело објективне истине било би посве негирано када би се дозволило да се из једног факта (ћутања окривљеника), који је нејасан и неодређен, закључује на нешто што би морало бити сигурно утврђено. Према томе, ако се признање окривљеника мора провјеравати, онда се тим прије из његовог ћутања не смију изводити никакви закључци, никакве релевантне конклузије, а најмање оне које би ишле на његову штету.³⁶ Чак ни када је у питању интерес самог окривљеника, јер не важи поставка, „*qui tacet consentire videtur, ubi tractatus de eius comodo*”.

Да ли би се због свега изнијетог могло право на ћутање окривљеника сматрати као нека процесна привилегија, која окривљеника треба да стави у повлашћени процесни положај у односу на друге субјекте процеса? Мислимо, да се ту не ради просто о некој привилегији, већ да то право, напосто произлази, како истиче проф. Мунда, из чињенице што окривљеник није дужан да активно учествује у доказивању своје кривице (*Nemo se ipsum edere tenetur*).

Мислимо да је исправно сматрати основаним оно становиште према којему право на ћутање окривљеника није никаква процесна привилегија, која окривљеника треба да стави у посебно повољан положај у односу према свим осталим субјектима који учествују, да би му се тиме ишло на руку да се евентуално извуче од кривичне одговорности, или да се она, када постоји, умањи. Напротив, према неким ауторима, окрив-

³¹ Dr A. Munda, Učebnik kazens. postopka FNRJ, Ljubljana, 1953, prvi snopić, str. 206.

³² Проф. Т. Васиљевић, Коментар, стр. 263.

³³ Др Д. Димитријевић, Кривично процесно право, „Савремена администрација”, 1981, стр. 153.

³⁴ Мете Јемрић, Закон о кривичном поступку, „Народне новине”, Загреб, 1981, стр. 267.

³⁵ Др Д. П. Радоман, Шутња као правна чињеница, „Одвјетник”, бр. 9—10/1978, стр. 341. до 344. и даље.

³⁶ Ibidem.

љеник ово своје право на ћутање неће користити ако има жељу и интерес да се утврди истина у вези са кривичним дјелом, које му је стављено на терет.³⁷

Предње становиште аутора јасно показује да је слобода окривљеникова исказивања у кривичном поступку иманентна његовом процесном праву у томе поступку и да ју је правно немогуће негирати.

Противно предњем становишту, проф. Bayer³⁸ сматра, да „слобода исказивања окривљеника у кривичном поступку не постоји, ограничена је околношћу да се на окривљеника може... извршити низ допуштених пресија да исказује и да у даном случају призна". Ово стога што се „не може сматрати да окривљеник има било каквог права да својом вољом располаже средствима сазнања истине у кривичном поступку па према томе ни својим исказом. Кривично процесно право не гледа у окривљениковом признању никакав диспозитивни акт воље, него доказно средство (доказ)".³⁹

Да би се ово Бауерово врло интересно становиште могло схватити, мислимо да би требало лучити двије ствари. Прво, ако се ради о већ датом исказу, окривљеник има право да га мијења без икаквих правних последица по себи. У том погледу аутор, према нашем схваћању, не би имао потпуно право. Међутим, ако би се радило о исказу који би окривљеник тек би (требало) могао да даде, ауторов став о томе био би више одржив јер одређене пресије могу имати психолошког утицаја на исказивање и садржај исказивања окривљеника,⁴⁰ макар је гледајући ствар са процесног правног становишта, окривљеник слободан да одлучи: хоће ли или неће исказивати, шта и колико рећи о кривичном догађају који му се ставља на терет. Дакле, таква је правна страна ствари овог проблема, како је бар ми схваћамо.

Међутим, ако ствар посматрамо са аспекта психологије, онда се добија сасма другачији резултат, јер на вољу човјека могу утицати бројни чиниоци (вањски и унутрашњи).⁴¹ Ово нарочито у фази борбе мотива и доношења одлуке, када се одвија сложена борба мотива, у смислу да ли исказивати или ћутати о свему. Научи је познато, да сви људи нису подједнако подобни да се на њих утиче сугестијом и да постоје такве личности које услед одређених особина стечених или урођених лакше акцептирају најразличитије сугестије.⁴²

³⁷ Иван Иванић, Привилегија... ћутања, Гласник АКВ, бр. 4/75, стр. 40.

³⁸ Проф. V. Bayer, Југословенско кривично процесно право, Књ. друга, 1978, стр. 138. и 139.

³⁹ Ibidem.

⁴⁰ Ibidem.

⁴¹ Др В. Худолин, Оп. cit., стр. 421.

⁴² Др Ј. Ристић, Оп. cit., стр. 159.

Дакле, што се тиче психолошког аспекта проблема који разматрамо, професор Вауер би могао бити у праву, јер је извјесно да одређени психолошки и физички притисци на окривљеника још нису уклоњени анахронизам из нашег кривичног поступка. А да још нису превазиђени и уклоњени из употребе у поступку доказују и законске одредбе, које такве притиске забрањују (чл. 10, 218. ст. 7. и 8. и чл. 219. и даље ЗКП). Уосталом, „неки потпуни психолошки осјећај слободе је у стварности процесних односа тешко замислити”.⁴³ Да би окривљеник могао да оствари своје право на одбрану, он „би морао располагати свим својим душевним способностима” и потенцијалом и сам слободно одлучивати, без икаквог притиска са стране, хоће ли или неће исказивати или ћутати.⁴⁴ Гледано правно, ћутање је својеврстан вид манифестирања окривљеникове одбране, макар је посве пасиван. Међутим, фактички гледано, окривљениково ћутање, може да пред органом кривичног поступка изазове одређену сумњу и nelaгодност према окривљенику, макар интимно. Стога се чини, као да и „шутња окривљеника подлијеже слободној судачкој оцјени, па ако се окривљеник, упркос томе што му стоје на располагању најбоље могућности одбране, ипак повлачи у шутњу и није могуће открити неких посебних мотива за такво владање, орган поступка ће из таквог владања окривљеника неизбежно стећи психолошки индициј за кривњу. Кад бисмо хтјели да буде другачије, морали бисмо измијенити наше навике мишљења”.⁴⁵

Будући да је воља усмјеравајућа снага хтјења према остваривању одређеног циља, то „хтјети значи сваком људском владању придати богату димензију слободног личног избора”.⁴⁶ Међутим, на људску вољу више или мање може да се успјешно утиче разним средствима, па тако и на окривљеника да га се приволи да исказује.⁴⁷ Међу процесне пресије могу да се сврстају и „поука” окривљенику из одредбе чл. 218. ст. 3, читање записника о ранијем исказу окривљеника из чл. 317. ст. 3, репродукција звучног снимка о ранијем испитивању окривљеника из чл. 334, суочење окривљеника са саоптуженицима и свједоцима из чл. 319. ст. 2 и чл. 320. ЗКП-а, као и предочавање чињеница и доказа. Професор Вауер је примјерице истакао четири такве врсте пресија,⁴⁸ које ограничавају слободу окривљеника при исказивању.

⁴³ Проф. М. Дамашка, Окривљеников исказ као доказ..., 1962, стр. 35.

⁴⁴ Др Ж. Алексић, Криминалистика, Београд, „Привредна штампа”, 1979, стр. 268.

⁴⁵ Проф. М. Дамашка, *Op. cit.*, стр. 73. и даље. Проф. Дамашка сматра да се „свака особа у моменту саслушања налази у посебном стању узбуђења познатом под именом форензичне збуњености” (*Op. cit.*, стр. 34).

⁴⁶ Paul Chauchard, „Vladanje sobom”, „Naprijed”, Zagreb, 1968, str. 31.

⁴⁷ Др В. Худолин, *Op. cit.*, стр. 421.

⁴⁸ Проф. V. Bayer, *Op. cit.*, на страни 139. наводи ове примјере пресије:

Из изложеног је могуће видјети да постоје бројне могућности за јаку психолошку пресију на окривљеника током поступка, које имају за сврху да разбију „блокаду ћутања” окривљеника и да га приволе на „процесну сарадњу”. Најчешће, све то не остаје без одређеног дејства на опредјељење окривљеника да исказује и евентуално даде признање.

Видјели смо да окривљеник због коришћења „права на ћутање”, у правном смислу, не може имати негативних последица по себе, али се поставља још питање, може ли окривљеник онда имати неке процесне користи од ћутања у поступку. А ригор је немогуће порицати могућност коју окривљеник може имати од својег ћутања у поступку. Међутим, то су ријетки случајеви у којима треба да се стекну извјесни услови, као што су, на примјер, да је окривљеник одиста починитељ кривичног дјела које му се ставља на терет и да он једини крије тајну читавог кривичног случаја; да орган кривичног поступка (који води конкретни случај) не располаже нити једним ваљаним доказом о правно релевантним чињеницама; да окривљеник у својем ћутању буде апсолутно доследан током читавог кривичног поступка, чак и у његовој преткривичној фази, док је као претпостављени осумњиченик органима унутрашњих послова давао тражена обавјештења о кривичном случају. Без тога, сматрамо, ефект окривљениковог „права на ћутање, потпуно би изостао или би у знатној мери био ограничен. Говорећи о том проблему и у том смислу, проф. Вауер држи, „да је ефект окривљениковог „права на шутњу” знатно ограничен правом суда, да под увјетима из чл. 84. ст. 1. тач. 2. ЗКП, одреди да се *против воље окривљеника*, на главној расправи и у поступку поводом правних лијекова употреби окривљеников исказ дан органима унутрашњих послова у њиховом поступку по чл. 151. ЗКП”.⁴⁹

Иако се критиком аутора у начелу слажемо, мислимо да је непримјерена с обзиром на одређене, врло уске услове из чл. 84. ст. 1. тачка 2. ЗКП, јер је ту веома тешко говорити о неком значајнијем ограничењу права на ћутање.

Када је окривљеник одиста невин, није починитељ кривичног дјела за које се оптужује, онда нема нити потребе да ћути, макар се стицали сви услови за такво његово понашање. Такав окривљеник и нема што да каже у смислу чињеничног супстра-

„1. Пресија је садржана већ у самом праву органа кривичног поступка и полиције да испитују окривљеника (осумњиченика)...

2. Испитивач у кривичном поступку не само да смије него и мора окривљенику предочити који га докази терете. То предочавање нема само сврху да омогући окривљенику да се брани, него значи и јаку пресију на окривљеника да призна...

3. Испитивач може окривљенику за вријеме испитивања предочавати предности које ће имати, ако призна...

4. Окривљенику се може предочити и морална дужност да призна...”

⁴⁹ Проф. V. Bayer, Op. cit., стр. 137.

та, нема од чега да се брани, сем од неправилних и неоснованих оптуживања, али је у ријетким приликама на неки начин приморан да се активно брани. Према томе, ни код тога му ћутање неће пуно помоћи. Остаје велико питање, да ли је ћутање за окривљеника и његов процесни положај исплативо у свакој прилици и под сваким начином. Јер, може да буде и таквих ситуација у којима је окривљеник другим доказима такорекућ сатјеран „уза зид“ и приморан је да проговори, како би од себе одбио неоснована оптуживања и обеснажио доказе противне странке, који га тешко терете, макар дотични докази не одражавају фактичке чињенице о конкретном кривичном догађају. Тако на примјер, окривљеник који је неосновано оптужен за одређено кривично дјело, а има необориви алиби, који ако не истакне пред судом могао би бити проглашен кривим и осуђен.⁵⁰ С правом се морамо запитати: „Да ли би таквом окривљенику пало на памет да користи право ћутања или да одговара на поједина питања“, односно истакне свој алиби и ескулипира себе? У оваквом случају ћутање не би било разборито.

Но, и када постоји „прави разлог“ за ћутање, јер је окривљеник одиста починитељ кривичног дјела које му се ставља на терет, веома је тешко и доста ријетко, да се окривљеник апсолутно суздржи и ћути о дотичном кривичном догађају. Дакле, и у случају тајне кривца, унутрашњи механизам нагони окривљеника да открије своју тајну и доживи олакшање и катарзу. Данас је наука у могућности да продре у психу човјека и онда када се он не изјашњава, када не комуницира дијалошки нити монолошки. Човјек на својеврстан начин „говори“ читавим својим тијелом, очима, гестовима, бојом лица, мимиком, пантомимиком, својим пулсом, осмијехом (као знаком ведрине, цинизма, надмоћи, глуме, подсмјеха, сарказма или задовољства), плачем као изразом немоћи, изливом вишка емоција, страха, стида, кајања или избјегавања дискусије да се добије у времену. И само ћутање јесте знак неког пркоса или жеље да се не успостави дискусија⁵¹ или ако тече да се прекине, па је ћутање као такво, својеврстан „језик“ који надопуњује ријечи.⁵²

Већ смо раније установили да не постоји правна обавеза за окривљеника да исказује у поступку, нити је дужан да на било који начин пружа доказе против себе сама. Али, уколико у његовом исказу треба да се нађу и докази против њега, а исказ изостане, јер окривљеник прибјегава ћутању, изостаће и функција исказа окривљеника као доказног средства. Јер, својим ћутањем окривљеник не само да не пружа доказе против себе (признаје), него изостаје било какав „сазнајни кључ“, којим би орган кривичног поступка посредовањем самог окривљеника могао да пронађе траг кривичног дјела и прибави ваљане доказе ради окончања дотичне кривичне ствари.

⁵⁰ Иван Иванић, *Op. cit.*, стр. 41. и даље.

⁵¹ Др М. Аћимовић, *Психологија кривичног судског поступка*, „Савремена администрација“, Београд, 1979, стр. 61.

⁵² Daniel Lagache, *Op. cit.*, стр. 97.

Према свему што је речено, сматрамо да се из окривљеникова „права на ћутање“, које јасно произлази из закона, може извести такав закључак, да је исказ окривљеника по својој правој природи и конструкцији противурјечан⁵³ и, да врло ријетко може да истовремено задовољи оваје своје компоненте: функцију одбране и функцију доказног средства у кривичном поступку. Има неких основа да се каже, да је данашња тенденција нашег важећег Закона о кривичном поступку више наклонена првој функцији, функцији одбране окривљеника, при чему пракса нешто мало ретардира у томе.⁵⁴

У контексту окривљеникова права на одбрану, коју, како смо видјели, може да манифестира кроз исказивање, предлагање доказа, присуствовање процесним радњама, коришћењем „права на ћутање“ и других радњи током поступка, као могућности одбране. Међутим, има и таквих облика „одбране“ који му законом нису признати, али му их закон нити не забрањује, већ једноставно толерише. Једно од таквих средстава јесте својеврсни вид quasi одбране, познато под именом лажно исказивање окривљеника у поступку, али о томе другом приликом и на другом мјесту.

Потпуно је извјесно да, када се исказивањем брани, окривљеник се испољава као субјект кривичног поступка, али истовремено и као потенцијално доказно средство за спознавање чињеница које се утврђују у поступку. Да ли је то нешто друго него субјект који у поступку заступа своје интересе? И субјект поступка, али и потенцијално доказно средство, јер неоспорно његов исказ у себи неминовно инволвира двојство (процесну амбивалентност): функцију окривљеникове одбране и функцију доказног средства. За случај да окривљеник потпуно прибјегне ћутању и изостане његов исказ, неће се остварити нити једна од двију споменутих функција окривљениковог исказивања. У том случају ће органи кривичног поступка морати да своје напоре концентрирају на друге изворе доказа и путеве сазнања чињеница у сваком конкретном кривичном случају.

Остаје још да видимо како етички стоји ствар са ћутањем окривљеника у поступку, јер нити једна људска радња није ван етичког оквира, бар моралног просуђивања и оцјењивања.

Право окривљеника на одбрану у кривичном поступку, према концепту нашег савременог процесног права није неки акт милосрђа, апстрактне хуманости, самилости, нечије великодушности, него једноставно, право човјека на достојанство као људског бића, право грађанина (уставом прокламирано) да докажу своју невиност, ако то жели и хоће. Стога, он током цијелог поступка мора остати циљ тога поступка, а не неко пуко доказно средство. Ако се догоди да окривљеник током поступка или у било којој његовој фази из неког мотива прибјегне ћута-

⁵³ Мр Љ. Сретеновић, *Op. cit.*, стр. 88. и даље (Положај окривљеног у нашем кривичном поступку, ПФ у Нишу, 1979).

⁵⁴ *Ibidem*.

њу, онда он тиме само користи једно своје законско право. Да ли је такво његово понашање и морално прихватљиво или није? На ово питање остајемо у извјесној дилеми у погледу брзог одговора, прије него проблем поближе размотримо у контексту социјалистичке етике.

Будући да је и ћутање окривљеника људско понашање, оно такође спада под оцјеном социјалистичког морала. Најприје неколико ријечи о појму и суштини морала.

Под моралом подразумевамо један од облика друштвене свијести и елеменат идеолошке друштвене надградње. У нормативном смислу морал представља систем одређених понашања људи као појединаца међу собом и према друштву, оцјену тог понашања и поступака, те њихово означавање моралним или неморалним.⁵⁵ У својој бити и „по својој суштини, морал означава одређено људско и друштвено опредјељење у односу на другог човјека, на заједнички живот појединаца или група и на себе сама, што резултира специфичним свјесним хтјењем, дјеловањем, одношењем, поступцима, ставовима, вредновањем и просуђивањем”.⁵⁶ Неки аутори иду даље, па морал дефинирају као посебан, специфичан вид регулације друштвених односа, као „бесконачну област осјећања, реаговања, вредновања људског понашања и одношења у друштву — према себи и према другима”.⁵⁷

У контексту наведених етичких постулата и суштине морала, могуће је да се осврнемо на питање положаја окривљеника у кривичном поступку у погледу окривљеникових евентуалних обавеза поштовања моралних принципа социјалистичког самоуправног друштва с обзиром на окривљениково ћутање у поступку.

Одговарајући на ово питање, у нашој процесуалистичкој сријећу се доста опречни ставови појединих теоретичара. Тако, на примјер, проф. Р. Лукић полази од става да морал и окривљенику „наређује” да говори истину. Овај аутор, у неусклађености права и морала (између законских прописа и етичких постулата), који окривљенику допуштају да не говори истину о себи и својем дјелу, види „морални компромис”.⁵⁸ Један други аутор иде још даље тврдећи „да ће до признања несумњиво доћи ако окривљени располаже извесним степеном интелигенције и једном, макар минималном, дозом морала...”.⁵⁹

⁵⁵ Др Б. Зихерл, Прилог питању о комунистичком моралу, „Култура”, Београд, 1950, стр. 50.

⁵⁶ Филозофски рјечник, М. Х., Загреб, 1965, стр. 265.

⁵⁷ Др А. Тановић, Етика и политика, „Свјетлост”, Сарајево, 1980, стр. 19.

⁵⁸ Проф. Р. Лукић, Адвокат и етика, Гласник АКВ, бр. 5/1977, стр. 8.

⁵⁹ Душан Мишић, Апарат полиграф и кривични поступак, Гласник АКВ, бр. 10/1966, стр. 26.

Овакав став и строги морални захтјев за окривљеника у поступку, који је раван кантовском етичком императиву,⁶⁰ мислимо да није прихватљив за нас, из једноставног разлога, што смо још увијек, без обзира на ступањ изграђености социјалистичких самоуправних односа, веома далеко од оних услова друштвеног живота и морала, када „у људским односима казне неће бити ништа друго до суд онога који гријеши о самом себи”.⁶¹

Даље, не може се радити ни о каквом „моралном компромису” између друштва и окривљеника у погледу његова права на прећуткивање истине у кривичном поступку, још мање када се ради о лажном исказивању. Прије свега, нити наше друштво, које је социјалистичко и самоуправно, још није успјело да изгради тако морално богатог човјека (још смо у већини *homo duplex*), који ће у свакој прилици говорити истину о себи и својем дјелу (или недјелу). Овдје се ради, дакле, о једном „људском разумијевању, које на данашњем ступњу културно-хуманог развоја пријечи да од окривљеника тражимо да говори истину. То хумано разумијевање право у потпуности показује већ тиме, што толерира окривљеникову лаж”,⁶² што не значи да социјалистички морал благонаклоно гледа на такво понашање окривљеника, када је он одиста и починитељ кривичног дјела о којем ћути. Потребно је истаћи да је свако кривично дјело и неморалан чин, а ћутање о томе такође се може третирати као неморалан чин, али морална реакција на такво окривљениково понашање није ригорозна ако то он чини иницијативно, тражећи у томе „свој спас”. Међутим, ако је окривљениково ћутање резултанта сугестија и тактички маневар, који долази од стране бранитеља, онда ћутање има другачију димензију, „јер се у таквом случају бранитељ огријешо о своју дужност савесног и лојалног поступања пред судом”.⁶³ Интересантно је да има аутора који полазе од става да бранитељ може сугерирати своје брањенику шутњу, питајући се: „И због чега бранитељу ускраћивати да окривљеном скреће пажњу и даде сугестију гледе неког његовог права као што је право да се брани шутњом?”⁶⁴

Овакво понашање бранитеља могло би се бранити са становишта закона, али етички нешто теже, јер су етичке норме строжије од правних и захтијевају од човјека више обзира и строжије критерије. Али када се поступа у складу са законским прописима, онда нити етичке норме немају ефективног дјелова-

⁶⁰ Др Р. Ленградић, Социотеорија, „Научна књига”, Београд, 1974, стр. 142. („Поступај тако да максима Твоје воље увијек истовремено буде принцип опћег законодавства” — Е. Кант).

⁶¹ Карл Маркс, „Света породица”, „Култура”, Београд, 1958, стр. 255.

⁶² Проф. V. Вауер, Окривљеник као процесни субјект и објект, Зборник ПФ у Загребу, бр. 2/57, стр. 169.

⁶³ Др А. Маркићевић, Злоупотреба права у кривичном поступку, Гласник АКВ, бр. 2—3/1981, стр. 13.

⁶⁴ Динко Шиматовић, Право окривљеника на одбрану шутњом, у пракси, чл. 218. стр. 2. ЗКП, Одвјетник, бр. 3—4/1981, стр. 20.

ња на плану конкретних санкција. „Право да не даје одбрану је законом признато окривљеном (чл. 218. ст. 2. ЗКП)”,⁶⁵ у контексту којег је и право на ћутање. Стога сугестија бранитеља окривљенику да ћути, још увијек може и етички да „прође”. Мислимо да би исправније било када би бранитељ својем браненику сугерирао да не жури са одговором, него када би му сугерирао апсолутно ћутање током читавог поступка.

Не треба пуно доказивати да је моралније ћутати него исказивати лажи. Свако кривично дјело је и неморална радња, па је и његово прикривање неморалан чин, који се окривљенику гледа кроз прсте с обзиром на његову деликатну позицију као окривљеника. Сваки починитељ кривичног дјела, који има нешто савјести посматраће своје дјело у ретроспективи своје савјести, што ће бити прије или касније одлучно за његово признање. Јер, коначно, „нема тежег суда од суда властите савјести. То стање је познато као „грижња савјести”, кајање, стид и самоосуда због сопственог чина, који није морално дозвољен, већ је у нескладу са друштвеним моралним нормама, у дисхармонији са њима...”⁶⁶ Само окорјели злочинац не показује знаке кајања за своје недјело.

Дакле, то што окривљеник има право да ћути, не мора да значи да ће то право и користити ако има интерес да се установи истина о кривичном случају за који је оптужен. Ћутање код окривљеника некад може бити резултанта његова страха, неизвјесности али и стидљивости, ако се ради о случајном починитељу кривичног дјела. А познато је да „стидљив човек не налази у себи храбрости за признање”⁶⁷ и исказивање о себи и својем дјелу.

Наш ЗКП својим цјелокупним садржајем и „јасно израженим смјерницама... несумњиво показује да је у духу тога закона цјелисходније и достојније да окривљеник као и његови блиски сродници ћуте ако нису спремни нити заинтересирани да говоре истину, која се једино тражи и очекује од сваког оног који се позива на испитивање у кривичном поступку”.⁶⁸ Не само што окривљеник није дужан да одговара на постављена питања, него према одредби чл. 213. ЗКП, нити свједок није дужан да одговара на поједина питања ако је вјероватно да би тиме себе или свог ближњег сродника изложио тешкој срамоти, знатној материјалној штети или пак кривичном гоњењу.

Прави кривац никада нема мира, па и кад ћути, очи његове више „говоре него уста”, бар индицијално, за орган који води поступак. Стога окривљеник не би смио да се често уљуљукује лажним надама да ће можда избјећи ударима друштвене

⁶⁵ Ibidem.

⁶⁶ Др Светозар Стојановић, Шта су то морал и етика?, „Рад”, Београд 1962. стр. 19. и даље. (Такође код Е. Фрома, Човјек за себе, „Напријед”, Загреб, 1977. стр. 107. и даље).

⁶⁷ Др В. Водинелић, Лаж окривљеног као доказ у кривичном поступку, П. Ж., бр. 3/1961, стр. 11. и даље.

⁶⁸ Иван Иванић, Оп. cit., стр. 41.

правде ако упорно ћути током поступка. Јер, „посрнулом мудроват не даду“ — како каже П. П. Његош.

Извјесно је да је у социјалистичкој самоуправној Југославији први пут у читавој историји људског друштва, историји људскога рода отпочео процес дијалектичког укидања сукоба између „права човјека“ и „права друштва“. Али ни људи не могу прескочити „своју друштвену сјенку“ и одједанпут постати „безгрешни анђели“ и односити се у свакој прилици строго морално и достојанствено (у нашем случају говорити и исказивати искрено пред органима правосуђа). И морал је и у социјализму дијалектичка категорија, која се стално развија и моделира, и човјекова свијест у њему. Сама „свијест не може никада бити нешто друго, до свјестан битак, а битак људи је њихов стварни животни процес“.⁶⁹

Сваким даном све се више приближавамо оној тачци односа у друштву у којој би требало да се нађу у складу индивидуални и друштвени интереси. Међутим, још остаје отворено питање, да ли ће окривљеник и тада када до тога дође (ако икада до тога дође) да се споменути интереси сједине у хармонично јединство, о себи и својем дјелу хтјети или морати говорити и износити истину и критички се односити као да се ту ради о „оном другом“?

Социјалистички хуманизам који се у нас развија и осваја просторе друштвеног живота и рада, није ни пасиван нити пессимистичан, већ покретачки и стваралачки, који снагом реалности обавезује и надахњује појединце који су скренули из друштвених токова да настоје да им се реинтегрирани врате.⁷⁰

До правих резултата, на жалост, још морамо чекати, али не пасивно, него сталним друштвеним прогредирањем према хуманом циљу. Међутим, данас, ипак, стоји ствар управо онако каквом ју је приказао V. Bauer у малочас цитираном ставу: „То хумано разумијевање право у потпуности показује већ тиме, што толерира окривљеникову лаж“, а гарантира му „право на ћутање“, у његовој кривичној ствари.

Посве је јасно да погледи хуманости играју важну улогу у нашем кривичном поступку „да се са становишта марксистичке етике мора порећи могућност постојања опће моралне дужности окривљеника да истинито исказује“, ⁷¹ односно, уопште да исказује и да не ћути пред органима судског кривичног поступка.

УМЈЕСТО ЗАКЉУЧКА

Претходна разматрања показала су неке карактеристике ћутања окривљеника у кривичном поступку и уопште ћутања као људског феномена. У зависности од ситуације и прилика, свако ћутање има своје разлоге, своје мотиве из којих резултира.

⁶⁹ Маркс и Енгелс, Рани радови, „Напријед“, Загреб, 1961, стр. 347.

⁷⁰ Др. Д. Атанацковић, Казнена политика судова у СФРЈ, ЈРКК, бр. 3/1978, стр. 79. и даље.

⁷¹ Проф. М. Дамашка, *Op. cit.*, стр. 78. и даље.

1. У социолошком смислу ћутање је одсуство сваке жеље да се интелектуално комуницира ријечју. Мотиви могу бити неповјерење, страх од последица изјашњавања, стид, обичаји да млађи ћуте пред старијима итд.

2. Психолошки посматрано, ћутање резултира из одређених емоционалних ситуација, када долази до тоталне „блокаде мисли“ и када ријеч „застане у грлу“, када нема правог одговора на постављена питања и слично.

3. У психијатријском смислу, ћутање је симптом неког душевног обољења, као што је на примјер кататонични ступор, гдје пацијент на сва питања остаје „нијем“, одсутан, зарођен у „свијет својих халуцинација“. Међутим, и ово ћутање нешто каже о особи која показује дотични симптом душевне болести, јер са њиме се успоставља комуницирање на други начин током терапије и медицинског третирања.

4. У етичком погледу, ћутање се може посматрати у веома широком распону, који се креће од пристojности и непристойности, лицемјерја, опортунизма, тактизирања са чувањем неке тајне, кукавичлука да се каже права ријеч на правом мјесту и у право вријеме (друштвена сарадња у токовима самоуправљања не трпи пасивност самоуправљача), одрицање сарадње и бојкотирање са неком личношћу, групом људи, тимом и слично. Природно је да се ту крше елементарна етичка правила заједничког живота и рада у социјализму. Али, има ситуација када је моралније ћутати него неистинито фабулирати, манифестирати бесмислице и неосновано критиковати све од реда.

Током наше револуције, у случају падања у руке непријатеља наших револуционара и њиховог испитивања, било је високо морално пред непријатељем ћутати, порицати или чак и дажно исказивати, јер су мотиви тога хуманистички обојени.

5. Видјели смо да право „окривљеника на ћутање“ може да се изведе из законских одредби и да на темељу ћутања суд не смије правити никакве закључке који би били неповољни за окривљеника. Питање је, да ли код одмјеравања кривичне санкције може доћи посредно до изражаја окривљениково ћутање, „као понашање учиниоца које може бити симптоматично за његову личност“, па би ћутање евентуално могло дјеловати на кривичну санкцију отежавајуће, олакшавајуће или остати без икаквог фактичког учинка? Сигурно је једно, а то је да на површини ствари не смије да се ћутање одрази нити на индивидуализацију кривичне санкције. Јер, „казна се одмјерава према почињеном дјелу и одговорности за то дјело, а данас све више и према личности учиниоца, према „терапеутским потребама за његову реасоцијализацију“.⁷²

Морално значење ћутања окривљеника у кривичном поступку има другачију димензију него када то чини свједок или вјештак и другачије правне последице и дистинкције. Јер, ако

⁷² Проф. М. Дамашка, *Op. cit.*, стр. 74.

бисмо окривљенику данас наметнули моралну дужност да сарађује са органима кривичног поступка и да исказује, то би дошло у сукоб с нагоном окривљеника за самоодржавањем. Остаје питање, да ли би на данашњем ступњу развоја наших друштвених односа морална дужност отказивања окривљеника противурјечила идејама хуманости. Јер, ако бисмо слиједили идеју о строгом кантовском моралу као неком метафизичком етичком апсолуту, „могло би се казати да је у идеалном просијеку случајева исказ окривљеника диктат морала”.⁷³

У нас, у процесно правном смислу, признање окривљеника више није „*regina probationum*”, али у пракси може да буде „принцепа доказа” и у случајевима гдје постоје други докази, на основу којих се може засновати осуђујућа судска пресуда, јер такву пресуду суд изриче „мирније савјести”. У случајевима гдје постоје само индиције, није искључено да ће за судију практичара, признање окривљеника и даље бити „*regina probationum*”.

Ипак, „ћуталице не свједоче против себе самих!”

⁷³ Ibidem, стр. 79.

ГРАБАНСКО ПРАВО

Тужени у регресној парници, који је у ранијој парници против регресног повериоца одбио да се умеша на његовој страни, не може истицати нове приговоре о подељеној одговорности.

Због одбијања да се умеша у ранијој одштетној парници, тужени у овој регресној парници не може истицати нове приговоре о подељеној одговорности, па је питање основа и висине већ решено а преостаје само да се реши о правном односу. Овакав интервенцијски ефекат према туженом делује под претпоставком да је туженом било омогућено да се у одштетној парници умеша и да је тужилац лојално водио парницу. Постојање претпоставке о лојално вођеној парници се пресумира, све док се не утврди противно и то поводом приговора којим се неодазвани умешач противи интервенцијском ефекту правоснажне пресуде, а тужени такав приговор није ни ставио.

У оваквој парници је битно да се правни однос правилно реши. Тужичево право на регрес према туженом произилази из чл. 59. Закона о основама система осигурања имовине и лица (Сл. лист СФРЈ, 24/76) који дозвољава да се уговори право на регрес и из тужичевих правила осигурања, која предвиђају право регреса према осигуранику — алкохолисаном возачу.

(Виши суд у Н. Саду, Гж. 1376/81)

Парнични суд није везан одлуком судије за прекршаје у погледу

постојања — непостојања прекршаја.

Уз исправну примену одговарајућих одредаба парничног поступка (чл. 223. ЗПП) и Закона о облигационим односима, правилно је првостепени суд нашао да је тужени одговоран за штету коју су његови пси нападом и уједима причинили тужиљи, те утврдио и досудио тужиљи на име правичне накнаде поменутих видова нематеријалне штете по 1.000.— динара.

Неосновано је тужениково истицање да није одговоран за насталу штету, а будући да је прекршајни поступак вођен против њега поводом уштитног догађаја окончан обуставом због недостатка доказа да су баш његови пси ујели тужиљу. Наиме, према чл. 12 ст. 3. ЗПП у парничном поступку суд је у погледу постојања кривичног дела и кривичне одговорности везан за правоснажну пресуду кривичног суда којом се оптужени оглашава кривим. Отуда произилази да суд у парничном поступку није везан одлуком судије за прекршаје.

(Виши суд у Н. Саду, Гж. 1324/81)

Непостојање писменог уговора о закупу ради становања није сметња да власник — закуподавац оствари одговарајућу накнаду.

Иако је Законом о стамбеним односима, на који се првостепени суд позива, регулисано да лице које има у својини породичну стамбену зграду може исту издати у закуп ради становања и да се о томе закључује уговор у писменој форми, недостатак таквог уго-

вора по становишту другостепеног суда није сметња да власник тих просторија оствари одговарајућу накнаду.

Закон о облигационим односима у чл. 219. предвиђа: „кад је неко туђу ствар употребио у своју корист, ималац може захтевати, независно од права на накнаду штете или у одсуству ове, да му овај накнади корист коју је имао од употребе” па би стога тужена могла бити у обавези према тужи-тељу.

(Виши суд у Н. Саду, Гж. 1497/81)

И без обзира што је тужени потписао анекс уговора према којем се обавезао на исплату разлике у цени стана, тужиоцу не припада ова разлика јер обавеза туженог нема у својој позадини ваљан и допуштен правни основ.

Првостепени суд је утврдио да је тужитељима од стране туженог стављено у изглед да ће у случају неплаћања увећаног дела цене, односно разлике у цени, купопродајни уговор бити разврнут. Дакле, тужени је приликом тражења увећаног дела цене ставио тужитељима у изглед негативне последице, па су они да би избегли ове негативне последице увећани део цене исплатили. Накнадно и у току вештачења приликом вођења ове парнице утврђена је стварна и коначна цена стана. Како се оне разликују од цене из анекса, то се указује чињеница да тужени држи без допушеног основа разлику у цени од стварне утврђене до оне предвиђене у анексу. По правним правилима имовинског права свака уговорна обавеза мора имати допуштен основ. Основ је допуштен, односно недопуштен, ако је противан Уставом утврђеним начелима друштвеног уређења, принудним прописима и моралу социјалистичког самоуправног друштва.

Стога одговор туженог да су тужитељи пристали на коначно утврђене цене из анекса за исплату више него што износи стварна цена, по оцени другостепеног суда је противива принудним прописима који важе за утврђене цене стана и моралу социјалистичког самоуправног друштва. Тако да тај део

анекса није допуштен и не производи правно дејство.

(Виши суд у Н. Саду, Гж. 1599/81)

Странка која није крива за недостатак прописане форме уговора може са успехом захтевати судску заштиту и уколико друга страна или њени правни следбеници одбијају потпис и оверу уговора, може и даље остати у поседу некретнина, али не може захтевати утврђивање ваљаности таквог уговора и издавање подобне исправе за упис права својине.

Првостепени суд је пропустио да утврди и оцени све потребне чињенице од којих би зависила основаност тужбеног захтева тужиле. Крећући од погрешног правног становишта, да нису битни разлози због којих није дошло до потписивања и овере уговора, а исто тако ни мотиви ни кривац што ово није учињено. Правилно су тужени — противтужиоци у току првостепеног поступка тражили да се утврде разлози због којих није дошло до потписивања уговора, а исто тако ни овере код суда, а поготово у ситуацији када је продавац пок. П. С. умро. Не може тужила основано захтевати реституцију датог само на темељу чињеница да је уговор о купопродаји ништав због недостатка законом прописане форме, јер је ништавост уговора само један од услова за успешно исходавање реституције. Наиме, не може она уговорна странка која без оправданог разлога одбије да потпише купопродајни уговор и да овери свој потпис и на тај начин проузрокује недостатак форме прописане у чл. 10. Закона о промету непокретности СРС, уживати судску заштиту по тужби којом тражи реституцију датог у извршењу уговора. Из утврђених чињеница је виљиво да је уговор између пок. П. С. и тужених у претежном делу извршен и давањем судске заштите продавцу у случају да су купци, тужени, поштени и савесни било би противно правним правилима и поштењу и савесности у правном промету. Зато је било по-

требно утврђивати чињенице савесности, јер странка која није крива за недостатак прописане форме, може са успехом захтевати заштиту насталог стања. Уколико се као тачно покаже тврдња тужених да су у свему поступали савесно, а да је до неиспуњења дошло услед смрти П. С. а да тужила без основа одбија потпис и оверу уговора, они и даље могу остати у поседу предметних некретнина.

Правилно је првостепени суд одбио противтужбени захтев којим се тражи утврђивање ваљаности склопљеног уговора и захтевало издавање подобне исправе за пренос права власништва од стране тужила. Тужени својим противтужбеним захтевом желе исходити принудно извршење уговора, који је због недостатка у форми, која се по закону тражи (Закон о промету некретности СРС, чл. 10), ништав и као такав не производи правно дејство. Такав захтев је у супротности са Законом па се истом не може пружити судска заштита и правилно га је првостепени суд одбио.

(Виши суд у Н. Саду, Гж. 1594/81)

Извршење на личном дохотку — плати коју дужник остварује у иностранству не може одредити нити спровести југословенски суд.

Поверилац је као средство извршења ради остварења свог потраживања предложила пленидбу личног дохотка дужника којег он прима на благајни иностране фирме у СР Немачкој. Првостепени суд није могао одредити овакво извршење, па је правилно посту-

пио када је накнадно, побијаним решењем, укинуо све спроведене радње и обуставио поступак огласивши се ненадлежним.

У смислу чл. 234. Устава СФРЈ, одлуке југословенских судова имају важност и извршне су на територији СФРЈ. Према томе, југословенски суд није овлашћен да спроводи и одређује извршење на територији друге државе, јер би то било супротно начелима суверености.

Из одредби чл. 91. ЗИП, такође произилази да у случајевима када ни дужник ни дужников дужник немају пребивалиште и боравиште на територији СФРЈ не може се одредити месно надлежан суд за поступање по предлогу за одређивање извршења.

Све наведене одредбе упућују да је правилна одлука првостепеног суда и изражено становиште да поверилац своје право може остваривати путем надлежног органа у СР Немачкој, у поступку у којем ће исходити претходно признање одлуке која представља извршну исправу, а на основу које се може одредити и спровести предложено извршење.

Правилно је првостепени суд дао упутство повериоцу да се у циљу реализације овог права може обратити и Савезном секретаријату за финансије — Уреду за заштиту југословенске имовине у иностранству, пошто је то југословенски отпремни орган у смислу чл. 2. Конвенције о остваривању алиментационих захтева у иностранству од 20. јуна 1956. године, која је Конвенција ратификована и од СФРЈ и од СР Немачке.

(Виши суд у Н. Саду, Гж. 1227/81)

**Праксу приредио
Светозар Добросављев**

САОПШТЕЊА

ИЗ ЗАПИСНИКА СА РЕДОВНЕ ГОДИШЊЕ СКУПШТИНЕ АДВОКАТСКЕ КОМОРЕ

Адвокатска комора Војводине одржала је редовну годишњу Скупштину 12. децембра 1981. године у Новом Саду, у просторијама Адвокатске коморе Војводине.

У раду Скупштине поред великог броја чланова узели су учешћа високи гости — функционери наше Покрајине, делегати Савеза републичких и покрајинских адвокатских комора Југославије и делегати Адвокатске коморе у Кечкемету и то: др Даринка Недељковић, покрајински секретар за правосудје и општу управу, председник и секретар Адвокатске коморе из Кечкемета, Шовш Јоаким, јавни правобранилац Војводине, Момир Видовић, адвокат из Сарајева, Сотир Главинче, председник Адвокатске коморе Македоније, Јапел Иван, председник Одветничке зборнице Словеније, Дадић Томислав, члан Управног одбора Адвокатске коморе Црне Горе, Крешимир Абел, председник Одвјетничке коморе Хрватске, Мустафа Радонић, председник Адвокатске коморе Косова, Ратко Журић, адвокат из Загреба, Микел Марку, адвокат из Приштине, Гапић Мирослав, адвокат из Призрена, Никола Јекић, адвокат из Београда. Скупштини су присуствовали пензионисани адвокати.

Редовна годишња Скупштина једногласно је усвојила:

1) Извештај Управног одбора о раду Адвокатске коморе Војводине за период од 31. маја 1980. године до 12. децембра 1981. године.

2) Усвојила завршни рачун Адвокатске коморе Војводине за 1980. годину.

3) Усвојила извештај Комисије за преглед финансијског пословања за 1980. годину.

4) Донела финансијски план прихода и расхода за 1981. годину.

5) Донела одлуку о повишењу чланарине за 180.— дин. месечно почев од 1. јануара 1981. године.

6) Донела финансијски план прихода и расхода Адвокатске коморе Војводине за 1982. годину.

7) Донела одлуку о повишењу чланарине за 120.— дин. месечно почев од 1. јануара 1982. године.

8) Донела одлуку о повишењу посмртнине на 100.— дин. од смртног случаја.

9) Усвојила периодични обрачун Адвокатске коморе Војводине од 1. I 1981. године до 30. IX 1981. године.

10) Скупштина је усвојила извештај секретара Управног одбора о прикупљеним средствима и трошковима за извршене оправке пословних просторија Адвокатске коморе Војводине.

Адвокатска комора Војводине

ИЗ СЕДНИЦЕ УПРАВНОГ ОДБОРА

Управни одбор Адвокатске коморе Војводине, на седници одржаној 5. јануара 1982. године, минутом ћутања одао пошту преминулом колеги Петру Вујановићу, адвокату из Титограда, председнику Адвокатске коморе Црне Горе, који је умро 19. децембра 1981. године.

Управни одбор донео је следећа решења:

1) Узет је на знање извештај председника и секретара Управног одбора о раду органа између две седнице.

2) Узет је на знање извештај благајника Управног одбора о стању финансијских средстава Адвокатске коморе Војводине планираних за редовно пословање.

3) Након извештаја благајника о трошковима штампања *Споменице*, издате поводом шездесетогодишњице Адвокатске коморе Војводине, Управни одбор одлучио је да *Споменицу* администрација Коморе достави сваком члану Адвокатске коморе Војводине, а књиговодство Коморе задужи сваког адвоката са 600.— дин.

4) Управни одбор узео је на знање извештај благајника о висини прикупљених средстава за уређење пословних просторија Адвокатске коморе Војводине.

5) Решењем бр. 277/81. уписује се у Именик адвоката Зекић Драгољуб, са седиштем адвокатске канцеларије у Зрењанину, ул. Цара Душана бр. 1, а са даном 5. јануар 1982. године.

6) Решењем број 292/81. уписује се у Именик адвоката Чешљевић Момчило, са седиштем адвокатске канцеларије у Србобрану, ул. М. Тита бр. 3, а са даном 15. фебруар 1982. године.

7) Решењем број 305/81. уписује се у Именик адвоката Анђелић Стеван, са седиштем адвокатске канцеларије у Новом Саду, ул. Мајевичка бр. 25, а са даном 5. јануар 1982. године.

8) Решењем број 311/81. уписује се у Именик адвоката Галечић Јасна, са седиштем канцеларије у Бачкој Паланци, ул. М. Тита бр. 41, а са даном 5. јануар 1982. године.

9) Решењем број 321/81. уписује се у Именик адвоката Матијевић Јован, са седиштем канцеларије у Шиду, Бориса Кидрича бр. 10, а са даном 1. фебруар 1982. године.

10) Решењем број 324/81. уписује се у Именик адвоката др Јован Гуцуња, са седиштем адвокатске канцеларије у Новом Саду, ул. Петра Драпшина бр. 3, а са даном 1. фебруар 1982. године.

11) Решењем број 316/81. уписује се у Именик адвокатских приправника Крбињец Јован, са адвокатско-приправничком вежбом код Галечић Јасне, адвоката у Бачкој Паланци, са даном 5. јануар 1982. године.

12) Решењем број 328/81. уписује се у Именик адвокатских приправника Рудић Дарко, са адвокатско-приправничком вежбом код Вељка Комленовића, адвоката у Новом Саду, са даном 5. јануар 1982. године.

13) Решењем број 329/81. уписује се у Именик адвокатских приправника Ковачевић Бошко, са адвокатско-приправничком вежбом код Милић Томислава, адвоката у Новом Саду. Адвокатско-приправничка вежба тече од 5. јануара 1982. године.

14) Решењем број 334/81. уписује се у Именик адвокатских приправника Рајачић Оливера, са адвокатско-приправничком вежбом код Бети Станка, адвоката у Новом Саду. Адвокатско-приправничка вежба тече од 5. јануара 1982. године.

15) Решењем број 330/81. брише се из Именика адвоката Попов Василије, адвокат у Зрењанину, са даном 14. октобар 1981. године због пензионисања. Мимоилази се одређивање преузимаатеља, јер нема недовршених предмета.

16) Решењем број 10/82. брише се из Именика адвоката Јаковљевић А. Василије, адвокат у Панчеву, са даном 1. јануар 1982. године због пензионисања. За преузимаатеља адвокатске канцеларије одређен је Јаковљевић В. Бранислав, адвокат у Панчеву, Змај Јовина бр. 12.

17) Решењем број 333/81. брише се из Именика адвокатских приправника Галечић Јасна, адвокатски приправник из Бачке Паланке, са вежбом код Галечић Александра, адвоката у Бачкој Паланци, са даном 5. јануар 1982. године, јер је уписана у Именик адвоката.

18) Решењем број 332/81. брише се из Именика адвокатских приправника Анђелић Стеван, адвокатски приправник из Новог Сада, са адвокатско-приправничком вежбом код Комленовић Вељка, адвоката у Новом Саду, са даном 5. јануар 1982. године, јер је уписан у Именик адвоката.

19) Решењем број 319/81. Јуришић Иван, адвокат из Сомбора, разрешава се дужности преузимаатеља адвокатске канцеларије Ковачев Миодрага, адвоката из Апатина, која му је одређена решењем Адвокатске коморе Војводине бр. 245/78. од 21. VII 1978. године, јер је извршена ликвидација.

20) Управни одбор наложио је Комисији за примену Тарифе да отпочне са радом на изменама и допунама Тарифе о наградама и накнади трошкова за рад адвоката.

Управни одбор

IN MEMORIAM

ЛЕСА ШИЈАЧИЋ

Леса Шијачић, адвокат у Новом Саду, преминуо је 16. октобра 1981. године у Сремској Каменици, а сахрањен 17. октобра у Србобрану.

Леса Шијачић је рођен у Србобрану 14. јануара 1918. године. Школовао се у Србобрану, Врбасу и Новом Саду. Право студирао у Београду, где дипломира 1950. године.

У данима ослобођења, као симпатизер НОП-а, ангажован у правној служби Окружног народноослободилачког одбора Новог Сада, а по завршетку рата прелази у правну службу града Новог Сада.

Од 1951. до 1959. ради као адвокатски приправник код адвоката Богобоја Сувајдића и Јована Пфауа у Н. Саду, где стиче богату и разноврсну праксу. Адвокатски испит полаже у Новом Саду 21. VI 1959.

Адвокатску канцеларију отвара у Новом Саду 30. IX 1959, коју води све до смрти.

Леса Шијачић је био занимљива и симпатична личност. И као човек и као адвокат имао је свој особени стил и живота и рада, саобразно његовој стоичкој животној филозофији. Све што се збива прима мирно, без узрујавања, спокојно, усмеравајући своје напоре једино да створи и за себе мало простора. Такав човек је сасвим уравнотежен и миран. Не тражи ни праве ни ефемерне спектакуларне успехе, задовољан је с малим. Тако је обављао своје адвокатске послове ненаметљиво, а у друштву једва је био присутан, иако и стручан и хуман.

Леса је био mudar човек, тихе нарави, бачки духовит с благом оштрицом ироније, савесно одан послу, не да се утргне радећи, него да га ваљано обави. У опхођењу и службено и приватно Леса никада није повисио тон, никад рекао неконтролисану и неодмерену реч. За његову личност везано је више интересантних анегдота. Тако, у неком маратонском кривичном процесу из привредног криминала, каквих је шездесетих година било замарајуће досадних, Леса је савладао први степен методе за учење енглеског. Када су га једном браниоци саоптужених шапатом подстицали да и он нешто пита или каже, што се углавном чинило због спокојства браћеника и интригирања публи-

кује — Леса, не дижући главу, гласно се бранио: „Та манте, нема ту никакве мистерије”, што је унело мало веселости у суморну атмосферу суднице.

Било је лепо дружити се са културним и драгим човеком Лесом Шијачић, па ће га се трајно сећати они који су га знали.

Милорад Ботић

САДРЖАЈ

АДВОКАТУРА И ДРУШТВО

<i>Прослава шездесетогодишњице Адвокатске коморе Војводине</i>	1
--	---

ЧЛАНЦИ И РАСПРАВЕ

<i>Јован А. Јерковић, Заштита права својине по новом Закону о основним својинско-правним односима (I део) — — —</i>	12
---	----

<i>Др Драго Ј. Станковић, Карактер ћутања окривљеника у кри- вичном поступку — — — — —</i>	24
--	----

ПРАВНА ПРАКСА

<i>Грађанско право (Светозар Добросављевић) — — — —</i>	47
---	----

САОПШТЕЊА

<i>Из записника са редовне годишње Скупштине АК — — —</i>	50
---	----

<i>Из седнице Управног одбора — — — — —</i>	51
---	----

IN MEMORIAM

<i>Леса Шијачић (Милорад Ботић) — — — — —</i>	53
---	----

Уређивачки савет:

Председник:

Никола Вујашиковић

судија Врховног суда Војводине

Светозар Дракулић, заменик јавног правобраниоца Војводине, *Антоније Борић*, саветник покрајинског секретара за правосудје и општу управу, *Никола Јеловац*, адвокат у Сомбору, *Васа Каликич*, адвокат у Панчеву, *Жива Коњевић*, шеф Службе за скупштинске послове Привредне коморе Војводине, *Војислав Маринков*, адвокат у Вршцу, *др Љубиша Милошевић*, редовни професор Правног факултета у Н. Саду, *Душан Мићић*, секретар Покрајинског друштвеног правобраниоца самоуправљања, *Светозар Николић*, судија Врховног суда Војводине, *Милан Рапајић*, адвокат у Новом Саду, *Војислав Рашовић*, адвокат у Сремској Митровици, *Ласло Цабафи*, адвокат у Зрењанину, *др Петар Шарчевић*, доцент Правног факултета на Ријеци, *Душан Шипка*, стручно-политички сарадник у Покрајинској конференцији ССРН Војводине

Уређивачки одбор:

Главни и одговорни уредник

Сава Савић

адвокат у Новом Саду

Борђе Вебер, адвокат у Новом Саду, *Светозар Добросављевић*, судија Општинског суда у Новом Саду, *Мирослав Здјелар*, адвокат у Новом Саду, *Живко Киселички*, судија Вишег суда у Новом Саду

Технички уредник:

Мирјана Јовановић

Гласник издаје и власник је Адвокатска комора Војводине, 21000 Нови Сад, Змај Јовина 20/1. — Телефон: 29-459. Годишња претплата 600.— дин.

Претплата за иностранство 48 долара. Цена једног броја 60.— дин.

Тек. рачун 65700-678-2047. Рукописи се не враћају.

На основу мишљења Покрајинског секретаријата за образовање, науку и културу САНВ бр. 418—185 од 23. маја 1973. године, *Гласник* је стручна публикација ослобођена основног и посебног пореза на промет.

